Crkveni oci i II. Vatikanski sabor

Sertić, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:936289

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Chatolic Faculty of Theology

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKO BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

CRKVENI OCI I DRUGI VATIKANSKI SABOR

(DIPLOMSKI RAD)

MENTOR: STUDENT:
DOC. DR. SC. DRAGO TUKARA FILIP SERTIĆ

Đakovo, 2017.

Sažetak

Cilj rada je prikazati utjecaj patrističke ekleziologije na Drugom vatikanskom saboru, točnije u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium*, a time i prisutnost u današnjoj Crkvi. S obzirom na širinu građe dokumenata Drugog vatikanskog sabora, u radu smo se odlučili usredotočiti samo na navedeno. Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi, kraći dio rada, ukratko progovara općenito o crkvenim saborima, zatim naglasak prelazi na Drugi vatikanski sabor, pregled rada, strukturu i plodove. U sklopu pregleda Sabora, ukratko navodimo i povijesni presjek razmišljanja o Crkvi. Drugi dio rada bazira se na konstituciji *Lumen gentium*, tj. na citatima konstitucije koji se temelje na mislima i djelima patrističke ekleziologije. Pregledalismo svih osam poglavlja konstitucije i izvukli dijelove sa bilješkama baziranima na mislima crkvenih otaca, pisaca i naučitelja. Takvim načinom rada nastojali smo prikazati koliku važnost za Crkvu ima baština temeljena na Tradiciji, konkretno na patrističkom razdoblju. Neke od tema kojima se bavimo su: Božji narod, svijest o poslanju svih članova Crkve, uloga biskupa, đakoni, prezbiteri, uloga laika, svetost kao životni cilj vjernika kršćanina, putevi svetosti, odnos prema nekršćanima, svijet o poslanju u svijetu, putujuća i nebeska Crkva, te Marija.

Ključne riječi: Crkveni oci, Drugi Vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija *Lumen gentium*, Otajstvo Crkve, Božji narod.

Summary

The goal of this thesis is to present the influence of patristic ecclesiology at the Second Vatican Council, specifically in the dogmatic constitution *Lumen gentium*, as well as its presence in the contemporary Church. Taking into account the width of the Second Vatican Council's materials, we have decided to focus specifically on the above mentioned. The thesis is divided into two parts.The first, shorter part of the thesis, gives a brief overview of the Church Councils, after which it focuses on the Second Vatican Council, and reviews its activities, structure and outcomes. Within the Second Vatican Council review, we will present a brief historical overview of the reflections on the Church. The second part of the thesis focuses on the dogmatic constitution *Lumen gentium*, specifically on its quotes based on the views and works of the patristic ecclesiology. We have examined all of the eight chapters of the constitution and extracted the parts that include notes based on thoughts and views of Church Fathers, Doctors and writers. By doing this, we aimed to present the importance that the heritage based on the Tradition, specifically on the patristic period, has for the Church. Some of the subjects involved are: the People of God, awareness on the mission of each member of the Church, the role of the bishop, deacons, presbyters, the role of the lay people, sanctity as the life vocation of a Christian, paths to sanctity, relation towards non-christians, awareness on the mission in the world, Traveling and Heavenly Church, and Mary.

Keywords: Church Fathers, the Second Vatican Council, the Dogmatic Constitution *Lumen gentium*, the Sacrament of the Church, the People of God.

Uvod

Koliko puta nam se dogodio zaborav sebe, stanje izgubljenosti, bezvoljnosti? Potaknuti, odnosno ne potaknuti, našli smo se nigdje. Što nas pokreće, koje je naše ishodište? Ako se takvo stanje može dogoditi čovjeku, tada mu se to može dogoditi i kao članu neke institucije, kao članu Crkve. Crkva po sebi ne može biti izgubljena, jer ju vodi vječni Pastir, Isus Krist. Ali ljudi koji se nalaze unutar putujuće Crkve lako se izgube. Izgubljeno stanje može biti posljedica zaborava početne točke. Članovima Crkve početna točka je Isus Krist. Crkvu čine putujuća, proslavljena i trpeća Crkva. Osima zagovora proslavljene, i zagovora za trpeću, mi putujuća Crkva, možemo se služiti baštinom onih koji su živjeli prije nas. Baština, Tradicija Crkve, pomaže nam ostati na putu u Nebo. Točnije, pisana baština onih koji su živjeli s Kristom u Crkvi, stoji kao putokaz. Jedni od takvih su članovi Crkve patrističkog vremena. Patristika, patrologija, nauka o crkvenim ocima, piscima i naučiteljima Crkve, služi za bolje upoznavanje sebe, kao člana Crkve, i Crkve općenito, zajednice vjernih Isusu. Isus je ustanovio konkretnu zajednicu vjernih na čelu sa dvanaestoricom i Petrom.

Cilj ovoga rada bit će prikazati crkvene oce, njihov značaj i aktualnost na Drugom vatikanskom saboru, što ujedno znači i njihovu prisutnost danas, u Crkvi, kao posljedicu utjecaja na Saboru.

Crkveni sabori su izvanredni način rada Crkve, njenih pastira. To je okup biskupa cijele Crkve, mudro odlučivanje, osluškivanje Duha, na koji način služiti Kristu u Crkvi. Prvi dio rada bit će usmjeren na Drugi Vatikanski sabor. Prvotno će biti riječ općenito o crkvenim saborima, te će zatim naglasak biti stavljen na Drugi vatikanski, njegov rad, strukturu, plodove i značaj.

Drugi dio rada bit će usmjeren na crkvene oce, odnosno njihovu prisutnost na Drugom vatikanskom koncilu. Usmjerit ćemo pogled na dogmatsku konstituciju *Lumen gentium*, temeljni dokument Sabora i u njemu pronaći živost patrističke ekleziologije, kroz djela i misli onih koji su tada živjeli i djelovali u Crkvi. Detaljno ćemo proći cijelu konstituciju i analizirati dijelove koji su temeljeni na mislima i djelima crkvenih otaca i pisaca patrističkog razdoblja. Rad će obuhvatiti svih osam poglavlja konstitucije, što pokazuje veliki značaj i utjecaj crkvenih otaca na Saboru, ali sa većim ili manjim naglaskom u pojedinom poglavlju na crkvene oce, ovisno koliko su koncilski oci upotrijebili baštinu crkvenih otaca.

1. Što je to općí koncil ili sveopći sabor Crkve?

Uzor biskupskim okupljanjima jest sabor u Jeruzalemu oko 50.g. kada su Pavao i Barnaba istupili za slobodu pokrštenih pogana od židovskih zakona. (Mala Azija, Kartaga, Elvira, Niceja i dr.) Okupljanje svih biskupa Crkve na saboru dogodilo se kada je kršćanstvo postalo državna religija pod Konstantinom Velikim. Time je i obilježje da car saziva sabor u prvim koracima. Paralelno s uređenjem metropolija i patrijarhata oblikuju se i oblici sinoda: patrijarhalna, provincijska, plenarni koncili, a ekumenski koncili su vrhunac sinode.[1]

Općí koncil je skup svih biskupa Katoličke Crkve na čelu sa papom koji se bavi vjerskim i crkvenim pitanjima. On je ujedno i najviše zakonodavno tijelo. Prisustvuju i poglavari muških redova, a članovi sabora nazivaju se koncilski oci. Ostali službenici: stručnjaci, teolozi, svećenici nisu dio sabora u strogom smislu. Općí koncil saziva papa i potvrđuje odluke. Sve što može sabor može i papa sam. Što se tiče širine odluka, naravno da sabor može više negoli papa sam. Velika je stvar da u odlukama sudjeluju biskupi diljem svijeta, kako bi poruka bila prilagođenija, a i kako bi sam prijem od vjernika bolje prošao. Papa uvijek traži mišljenje biskupa i bliskih suradnika (Rimske kurije) prije negoli donese neku odluku. Ipak za sabor je potrebno da se svi nađu na jednom mjestu. Koncili su izvanredne pojave u Crkvi, to nije redoviti način vođenja i upravljanja.[2]

1.1. Drugi vatikanski koncil

Do sada je Crkva održala dvadeset općih sabora, za potrebe Crkve i crkvenog života, ne brojeći onaj u Jeruzalemu oko 50.g. Unatoč tomu što od posljednjeg sabora (Prvog vatikanskog sabora) do II. Vatikanskog nije prošlo ni stotinu godina, dogodile su se brojne promjene, neki će reći više od početka Crkve do Prvog vatikanskog koncila (1869.-1870.). Radio, televizija, film, automobil, avion, atomska energija, svemirski letovi, struja. Svijet je postao brz, iznenađujući. Promjene se događaju velikom brzinom. Svijet je postao „manji“. Znanje se proširilo, dolazi se do velikih otkrića,

[1] Usp. H. JEDIN, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str. 7-12.
[2] Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*. *Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*, KS, Zagreb, 1969., str.1-5.

javljaju se brojne znanstvene tvrdnje i istine. Širi se i znanje o događajima na svim stranama svijeta. Bliži smo jedni drugima (a opet, tako daleko).[3]

U prilog Koncilu i Crkvi zasigurno stoji napredak cijelog čovječanstva koje se samo po sebi već počelo ujedinjavati. Razni načini povezivanja ljudi (promet, mediji, komunikacije) omogućili su i Crkvi, te crkvenoj svijesti da se brže širi i poveže svoje redove. Tako biva, da je odjek Koncila naišao na svjetske razmjere. Univerzalno značenje Koncila koje je poprimio van ustaljenog prostora (Zapadna Europa i Sjeverna Amerika) treba zahvaliti upravo spomenutim prilikama.[4]

I Bog želi okupiti ljude u svoje krilo (Lk 13, 34). Na tragu toga, Crkva, osluškujući znakove vremena, okuplja svoje pastire, želeći odgovoriti na potrebe svijeta. Time ona, ukorak sa svijetom želi promotriti stvarnost i iznaći moguća rješenja i put k istini u tijeku vremenskih zbivanja. Crkva Saborom želi spasiti svijet. Ponuditi svoje blago, na ljudima razumljiv način. Crkva se sabrala sa svih strana svijeta, u želji doprinosa, napretka, boljitka čovjeku. Mogli bismo istaknuti tri vida svijeta: opće – evanđeoski (svijet je primalac evanđeoske poruke, područje osvajanja za Božje kraljevstvo), ivanovski (svijet shvaćen kao neprijateljska sila) i pavlovski (svijet kao oznaka prolaznosti). Na osnovu tih vidova želimo reći: Crkva je svjesna svoje prilike u svijetu, prilike navještaja. Međutim, valja istaknuti to, da postoje neprijateljske sile koje ne samo da ne žele primiti taj navještaj, nego se i oštro bore protiv njega. Na koncu, ovaj svijet je prolazan, što nas upućuje da Crkva ima zadaću uputiti i pomoći čovjeku doći do istine na tom putu, etapi, prolazu.[5]

Tendencije promjena unutar Katoličke Crkve osjetile su se i prije Drugog vatikanskog koncila. Zauzimanje brojnih katolika u političko-socijalnom području života, te pokret laika, Katolička akcija, svjedoci su brojnih promjena i želje za istim unutar Crkve. Također unutar crkvenog i teološkog života, jačaju zahtjevi za reformom, te prilike za obnovu hvataju zamah. Te promjene, možemo reći, na Koncilu dobivaju samo učiteljski predznak, jer one već postoje i djeluju. Jedna od značajki promjena je, po riječima teologa Romana Guardinija, buđenje Crkve u dušama.[6]

Crkva upravo preispitivanjima (obnovom) i govorom o sebi, odnosno o onom na što je usmjerena, na Boga, Isusa Krista, želi dijalogizirati i ponuditi svijetu istinu,

[3] T. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema. Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*,str.1-5.
[4] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, KS, Zagreb, 2008., str. 20-26.; Usp. R. LARENTIN, *Bilanca koncila*, KS, Zagreb, 1971., str.13.
[5] Usp. B. DUDA, *Koncilske teme*, KS, Zagreb, 1992., str.15-24.
[6] Usp. T. MATULIĆ i ostali, *50. obljetnica svečanog otvaranja i početka Drugoga vatikanskog koncila*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 60-61.

život u sebi. Želi reći što je bitno za čovjeka i čovječanstvo. Kreće liturgijski pokret, kao i ekumensko gibanje. Teološko promišljanje, osobito u Francuskoj, vraća biblijsko-patrističko polazište, a s druge strane otvoreno je svijetu. Kao što ćemo pokušati prikazati, Crkva će svoj „novi" govor o stvarnostima/istinama koje ističe, potkrijepiti temeljima na kojima je građena, piscima i teolozima rane Crkve (patrologija). Sve više se Crkva okrenula i drugim kulturama, poglavito zahvaljujući misijskoj aktivnosti. Veliku ulogu ima marijanski pokret. A značajnu ulogu ima i teološki obrat u promatranju čovjeka – antropološki zaokret. Čak i sam papa Pio XII. u prvom dijelu svojega mandata prepoznaje takve aktivnosti kao pozitivne te ih vrednuje i potiče u svoje tri enciklike: *Divino afflanteSpiritu* (poticaj i sloboda biblijskoj egzegezi), *Mysticicorporis* (nova ekleziološka promišljanja), te *Mediator Dei* (naglasak na sudjelovanje laika u svetim činima). Još se i Pio XI. Bavio mišlju o nastavku općeg koncila, Prvog vatikanskog, za što je bila i većina biskupa. Ipak odnosi s Italijom nisu bili sređeni, kao niti mogućnost za nastavak. Pio XII. Je osnovao posebnu komisiju za proučavanje mogućnosti održavanja općeg koncila. Ipak, on se nije odlučio na takav pothvat.[7]

Ozračje u svijetu pred Drugi vatikanski koncil, bilo je sumorno, poradi napetih odnosa dvaju blokova: Istoka i Zapada (Korejski rat 1950., podizanje zida u Berlinu 1961., atomska kriza na Kubi 1962.). Iako neki misle da vrijeme za promjene još nije bilo sazrjelo (Y. Congar, francuski teolog), ozračje koje je vladalo snažno je odisalo promjenom ideja, mišljenja. Kod mnogih je senzibilitet već bio probuđen, te je najava Koncila samo pridonijela ekumenskoj perspektivi i kršćanskoj klimi.[8]

„Srca ustreptala i ganuta duha, ali s poniznom odlučnošću najavljujem svečanu proslavu dvaju događaja: biskupijske sinode za Grad i općeg koncila za sveopću Crkvu."[9]

Ovim riječima, 25. siječnja 1959., papa najavljuje II. Vatikanski koncil. Htio je odgovoriti na potrebe tadašnjeg vremena. „Papa Ivan XXIII. bijaše karizmatik, to jest Duhov obdarenik na papinskom prijestolju."[10] Gajio je posebnu viziju o jedinstvu kršćana. Tim više, takva situacija je bila novost, jer do sada je službeni stav Katoličke

[7] Usp. T. MATULIĆ i ostali, *50. obljetnica svečanog otvaranja i početka Drugoga vatikanskog koncila*, str. 61-62.
[8] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 17-18.
[9] Isto, str.15.
[10] B. DUDA, *Koncilske teme*, str. 36.

Crkve kao i drugih crkava bio vrlo krut jednih prema drugima. Najavljenim Koncilom može se očekivati promjena odnosa i službenih stavova Crkava jednih prema drugima.[11] Papini govori i istupi prije kao i tijekom Sabora, bili su smjernice i oblikovnice budućeg Sabora. Krajem travnja 1959. papa formulira cilj Koncila: „povećati zauzetost kršćana, >>jasne misli i velikodušna srca (…) proširiti prostore ljubavi<<".[12] Papa nema problema sa tradicionalnim opisom budućeg koncila. To će biti koncil biskupa, skup pastira sa svih strana svijeta, ali uz sudjelovanje *suigeneris* predstavnika nekatoličkih kršćanskih crkava. Kao takav, Koncil će biti plod zajedničke suradnje kršćana. Papa želi izvesti Crkvu iz post-tridentskog razdoblja, a uvesti u doba svjedočenja, navještaja i vratiti snažni element tradicije, koji jamči opstojnost evanđeoske vjernosti. Želi otvoriti Crkvu svijetu, izići svijetu u susret, dijalogizirati s njim, što je novost. Crkva do sada se obično obraćala samo onima unutar nje same, a sada želi podići glas cijelom čovječanstvu. Bližila se svetkovina Duhova – u tom duhu, papa Ivan XXIII. naziva Koncil novom Pedesetnicom. Koncil je obilježen duhom zajedništva i otvorenosti. To vidimo već iz predpripremne faze koncila (traje od 17.svibnja 1959. do 5. lipnja 1960.). Poslan je upit svim biskupima svijeta (također rimskim kongregacijama, redovničkim poglavarima i sveučilištima), o kojim temama se treba raspraviti na predstojećem koncilu Novo ozračje bratskog upravljanja polako je počelo ulaziti u Crkvu, unatoč tomu što se većina nije snašla u takvoj slobodnoj atmosferi. Izborom naziva Drugi Vatikanski ocrtao se pravi izričaj koncila. To nije nastavak prethodnog, koji nije bio dovršen, nego novi koncil, sa svojim vlastitim sadržajem i smjernicama. A sada i cijeli episkopat preuzima ulogu inicijatora. Kao odgovor biskupa stiglo je oko 1500 stranica teksta *Analitičke sinteze savjeta i prijedloga biskupa*. Tajništvo predpripremne komisije (članovi kongregacija) na čelu sa kardinalom Tardinijem, državnim tajnikom i tajnikom komisije, vatikanskim sudcem Feliciem, zaključilo je svoj rad objavljivanjem *Pitanja postavljenih pripremnoj koncilskoj komisiji*. Sadržavala su pedeset i četiri teme u jedanaest skupina.[13]

Koncil je neformalno počeo s radom u ljeto 1960.g. kada papa osniva dvanaest komisija koje su trebale izraditi koncilske nacrte, program za rad Koncila. Osnovana su

[11] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 15-16.; Usp.B. DUDA, *Koncilske teme*, str. 36-39.; Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 13.
[12] G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 29.
[13] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 29-34.; Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 13-14.

i tri tajništva. Novine su svakako komisija za apostolat laika kao i Tajništvo za jedinstvo kršćana.[14]

Glavni ciljevi Drugog vatikanskog koncila su bili: stvarna obnova Katoličke Crkve, jedinstvo kršćana i dijalog sa svijetom. Rezultat rada bilo je 72 teksta, s preko 2000 stranica.[15]

1.1.1. Smjernice rada Koncila

Ukratko sažeto o događajima prije samoga početka možemo reći da Koncil neće biti koncil ujedinjenja kako se isprva tumačilo, nego put ka jedinstvu, traženje istine koja je jedna, prvenstveno obnovom samog katoličanstva. Također radilo se na mijenjanju stava unutar katoličkih krugova o drugim kršćanima i njihovim crkvama.[16]

Druga oznaka, Koncil kao pastoralni koncil, tiče se usmjeravanja svega života i postojanja u smjeru Krista. Sve što jest tumačiti kroz i za Krista. Neće se težiti definiranju novih dogmi, nego na traženju istine bratskog stila, nadahnuto Kristovim primjerom. Želi se na nov način u novim prilikama pristupiti dušama. Crkva više nema potrebe nastupati obrambeno, te se obraća cijelome svijetu. Osuda, kao način iznošenja nauka, značila bi odijeljivanje od svijeta koji nije imao ni priliku upoznati nauk Crkve. Tako Crkva treba krenuti pozitivnim putem, putem izlaganja nauka, ponude svojega bogatstva. Da svijet prepozna pravu vrijednost. To znači pastoralno usmjerenje. Izbjegava filozofski način izlaganja nauka. Sve više se koriste biblijske slike koje se približavaju današnjem mentalitetu. Njih su često koristili i crkveni oci. Osim što postoji problem pri izražavanju vjerskih istina, postoji problem življenja vjere. Potrebno je živjeti s Bogom, a ne samo znati o Bogu. Potrebno je svjedočiti životom, zato se na ovom koncilu počelo od najdubljeg izričaja, od liturgije. Liturgija je stvarnost Crkve, ujedno božanska i ljudska. Time se činjenica, da je Koncil počeo raspravom o liturgiji, čini još važnija. Koncilski duh je time pokazao vrijednost vjere, a ne nametući je formama moranja. Tako će vrijednosti i istine, odnosno Istina, sama po sebi privlačiti

[14] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 34.; Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 14-15.
[15] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 36-43.
[16] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 36.

snagom same sebe. Koncilska praksa je tako išla za životnim prikazom nauke. Izašlo se iz principa u primjer.[17]

Treća karakteristika ticala se samih biskupa. Oni su trebali osjetiti i prionuti na produbljivanju samog koncila, svaki svojim doprinosom. Od biskupa se tražila i poticalo ih se na kreativnost, ideju, doprinos, slobodu bratskog upravljanja.[18]

1.1.2. Rad Koncila

Koncil je zasjedao u četiri faze. Trajale su od 11. listopada 1962. do 8. prosinca 1965. Prva faza je naznačila promjene u Crkvi. Biskupi su počeli sudjelovati slobodno i odgovorno na koncilskim zasjedanjima. Glavni dio rada se bazirao na tekstu o liturgiji, te dodatno o Objavi i ekumenizmu. Nakon službenog dijela, za vrijeme stanke, 3. lipnja 1963. papa Ivan XXIII je preminuo. Izabran je za papu milanski nadbiskup kardinal GovanniBattistaMontini, papa Pavao VI. Konklave su trajale kratko i odlučno, što ocrtava i karakter Pavla VI., koji je bio dobro upoznat sa radom Koncila. To je pridonijelo daljnjem radu.[19]

Drugo zasjedanje je počelo pontifikatom Pavla VI. Raspravljalo se o tri teksta: o Crkvi, biskupima i ekumenizmu. Najvatrenija rasprava bila je o kolegijalnosti biskupa, što obilježava drugu fazu. Ishod je bio probno/okvirno glasovanje, uspješno. Zasjedanje završava povoljno: rasprava o ekumenizmu (18. studenog – 2. prosinca) i dvama prvim proglašenjima: Konstitucije o liturgiji i Dekreta o sredstvima društvenog priopćavanja. Da je ovo zasjedanje bilo odlučujuće svjedoči i peticija od 500 biskupa za buduću/staru strukturu – biskupsku Sinodu, a reformu Svetog Oficija 100 potpisnika. Također se postiglo od pape dopunske izbore koji su omogućili uspješan rad komisija.[20]

Treće zasjedanje bilo je po obuhvaćenim tekstovima najopširnije. Na ovom zasjedanju Koncil je zauzeo svoje pravo ekleziološko stajalište prema svim temama i usmjerio se na dijalog. Raspravljalo se o svim tekstovima, s tim da je jedna shema podnesena papi kao hitna (ozakonjenje mješovitih ženidbi), te ih je ostalo samo 16, a dvije kratke su postale duge: o svećenicima i misijama. Proglašena su tri teksta:

[17] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 36.; Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema. Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*, str. 17-23.
[18] Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 36-37.
[19] Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 21-24.; Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 64-72.
[20] Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 24-25.

Konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, središnji tekst Drugog vatikanskog koncila., Dekret o ekumenizmu, te Dekret o istočnim katoličkim Crkvama. Za vrijeme stanke najznačajniji događaj je slavljenje mise na materinjem jeziku. To je dodatno potaklo svježinu unutar redova Božjeg naroda.[21]

Četvrta faza obilježena je jednodušnošću Koncila i obilnim plodovima rada, što se prenosilo na cijelu Crkvu, te izvan nje. Na početku posljednjeg zasjedanja papa je najavio stvaranje Biskupske sinode koja bi za dužnost imala pomagati u pokoncilskom upravljanju. Na posljednjem zasjedanju trebalo je izglasati jedanaest shema, više no od sva tri zasjedanja do sada. Papa je sve pomno saslušao i nastojao je udovoljiti svima, kako Koncil ne bi iznjedrio pobjednika samo jedne strane nego je želio pobjedu svih. Tako je nekako i prevladala, s vremenom, težnja da se Koncil završi prije 8. prosinca. U tom duhu, opstrukcije kao da su nestale i zadatak je završen.[22]

> „Tako su 28. listopada 1965. godine promulgirani*Dekret o pastirskoj službi biskupa*, *Dekret o suvremenosti i obnovi vjerskog života*, *Dekret o obnovi redovničkog života*, *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika*, *Deklaracija o kršćanskom odgoju* i *Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama*. Dana 18. studenoga 1965. godine promulgirane su *Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi* i *Dekret o apostolatu laika*, a 7. prosinca iste godine, *Deklaracija o vjerskoj slobodi*, *Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, *Dekret o životu i službi prezbitera* i *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*.“[23]

1.1.3. Plodovi Koncila

Drugi vatikanski koncil završio je bolje no što se očekivalo, možda bolje no ijedan do sada. Donio je rješenja, ali uvijek otvorena daljnjem rješavanju. Završio je jednodušnošću. Samo je 70 glasova bilo protiv sheme o vjerskoj slobodi koja je iznjedrila najžešća previranja. Sabor je završio sa sviješću o jedinstvu, bez podjela. Dva posljednja proglašenja (2. prosinca 1965.) izglasana su u nezaboravnoj atmosferi. Tog dana su i svečano uklonjene osude izopćenja Istoka i Zapada iz 1054. godine. Formula je proglašena u isto vrijeme u Rimu i Carigradu, pred Pavlom VI. I Atenagorom I.

[21] Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 26-28.; Usp. G. ALBERIGO, *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, str. 155-159.
[22] Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 28-33.
[23] M. IŠTVAN, *Drugi vatikanski koncil. Diplomski rad*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Odjel za povijest, Zagreb, 2014., str. 22.

Proglašenje ne ukida šizmu, ali ukida zapreku. Time je sabor završen u vedroj ozbiljnosti, uz pljesak i odobravanje, nakon poljupca mira.[24]

Na Drugom vatikanskom koncilu izglasano je 16 dokumenata. Od toga su četiri konstitucije. Konstitucije pokazuju temeljnu orijentaciju Sabora. Slijedi devet dekreta u kojima se nalazi primjena prethodnih. Treća skupina, dekleracije, očituju neke specifične intencije (izjava o namjeri) Koncila.[25]

U odnosu na konstitucije dekreti imaju podređeni status, što ne znači da je njihov doktrinarni i praktičan utjecaj manji. One se temelje na načelima razvijenima u konstitucijama. U njima se pokazuju plodovi koncilskog iskustva i produbljuju se refleksija sudionika Koncila. Dakako da to još više vrijedi i za deklaracije koje nemaju crkvenopravni uobičajeni naziv. Zato su omogućile obradu novih tema u tolikom opsegu i velikom jasnoćom. Zasigurno da je to uzrokovalo teškoće u oblikovanju koncilskog konsenzusa[26] u godinama poslije.[27]

Drugi vatikanski koncil relativizirao je dosadašnju pravnu praksu klasifikacije dokumenata na koncilima. Samo su dva teksta označena kao dogmatske konstitucije, o Crkvi i o božanskoj objavi, iz čega odmah iščitavamo na što je stavljen naglasak. Na Crkvu kao zajednicu i temelj vjere – objavu. Tekst o liturgiji je kvalificiran samo kao konstitucija, jer je manjeg, doktrinarnog značaja, a tekst o Crkvi u suvremenom svijetu naziva se pastoralna konstitucija.[28]

Na prvi pogled zamjećujemo dva pola oko kojih se vrte koncilski tekstovi: Crkva i svijet, tj. perspektive *ad intra* (prema unutra) i *ad extra* (prema van). No možemo uočiti i treći pol koji se smješta okomito s obzirom na odnos prema ekleziološkom i društvenom planu: to su tekstovi o objavi, vjeri i slobodi vjerovanja, tj. odnos prema Bogu. Ta okomitost, spajanje, označava uzor odnosa sa Bogom, kakav je naš odnos s Bogom, tako ćemo se odnositi i jedni prema drugima. Stoga se na Drugom vatikanskom koncilu prvi puta promatra ekumenski odnos, odnos prema nekršćanima te prema ateizmu i suvremenom društvu. Time promatramo odnos prema drugima kroz odnos prema Bogu. Nadalje možemo reći da se dvije osi križaju u centru na ovom koncilu. Okomita os (objava, savjest) i vodoravna os (društvena dimenzija, odnosi)

[24] Usp. R. LAURENTIN, *Bilanca koncila*, str. 33-34.
[25] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, KS, Zagreb, 2008., str. XIV-XV.
[26] Za detaljniji i bolji uvid u cjelinu tekstova i njihovu povezanost pogledati u same dokumente na stranicama koje slijede nakon naznačenih u ovom radu. Ondje nalazimo detaljan opis i odnose pojedinih dokumenata. Kratak pregled problematike hermeneutike donosimo u nastavku rada.
[27] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, str. XV.
[28] Usp. Isto, str. XIV-XV.

križaju se u centru događanja – Crkvi. Cjelokupna stvarnost se počinje promatrati kroz prizmu vjere i Crkve, one koja je okupljena od Boga, Isusa Krista i poslana nastaviti činiti ono što je on činio. Crkva postaje ona koja daje smisao cijeloj stvarnosti, tj. sam Bog koji ju šalje.[29]

1.2. Povijesni presjek razmišljanja o Crkvi

Crkvina duša je sam Duh Sveti, a tijelo je hijerarhijska organizacija. Budući da ima tijelo možemo ju promatrati kroz povijest, njen nastanak, rast i razvoj. Otkrivala se na razne načine, s obzirom na vrijeme i shvaćanja u kontekstu u kojem se nalazila.[30]

1.2.1. Od apostola do sv. Izidora (+ 636.) ili sv. Bede (+ 735)

Apostoli su „predali stvarnost Crkve pozivanjem na vjeru, slavljenjem Euharistije, izgrađivanjem zajednice vjernika, predsjedavanjem zajedničkom životu, gradili su Crkvu.“[31] Prve misli otaca ističu te elemente kao temelje Crkve. Kada oci donose nauk o Crkvi vade pojmove i slike iz Svetog pisma, te ih tumače i obrađuju (npr. Božji narod, hram, zaručnica, stado, Jeruzalem, nebo, raj, Eva, Blažena Djevica Marija i dr.). Ipak, te slike, simboli i tipovi više izražavaju što Crkva treba biti, nego li što ona uistinu jest. Crkva otaca, obuhvaća cjelokupan čovjekov život. Ona posti, moli, prolazi kušnje i čini pokoru, obraća se, bori protiv demona i grijeha, a najviše se ostvaruje u apostolima, mučenicima, djevicama, asketima i monasima. Crkva se ostvaruje kroz vidljive stvari nevidljive Božje milosti – sakramente, kroz sv. Službu i kanone. Zato se u nekima tajna Crkve, misterij, ostvaruje samo površno, po tijelu, preko izvanjskog sudjelovanja u vidljivim crkvenim oblicima. Drugi su „duhovni“ kršćani, koji sudjeluju u božanskom životu Crkve, u djelovanju Duha Svetoga. O njima oci često govore kao Crkvi izabranih (*Ecclesiaelectorum)* i o Crkvi svetih (*Ecclesiasanctorum*). Temeljne misli otaca kruže oko riječi *Ecclesia* – zbor pozvanih. S Ciprijanom kažemo da je Crkva: „puk sjedinjen sa svećenikom i stado priljubljeno uz svog pastira.“[32] Ne postoji

[29] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, str. XV-XVI.
[30] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, FTI, Zagreb, 1977., str. 20.
[31] Isto.
[32] Isto, str. 21.

podjela vjernika od hijerarhijske službe. Crkva kao zajednica vrši liturgiju, vjeruje, ljubi, moli, čini pokoru, svjedoči. Po Augustinu, cijela Crkva, prožeta ljubavlju i jedinstvom, vrši službu ključeva i oprašta grijehe. Neke od tema o objavljenim datostima Crkve koje su oci teologizirali su: apostolicitet i apostolsko nasljedstvo (Irenej), uloga biskupa i biskupskog tijela (Ciprijan), povezanost Crkve sa vidljivim svijetom (grčki oci), neovisnost Crkve od države (Ambrozije), idealno slaganje Crkvene i državne vlasti (Augustin, Izidor), Crkva je čitav Krist (Augustin) i dr. Od 3. do 5. st. sve više raste svijest o ulozi pape, tj. rimskog prvosvećenika, kao glave u Tijelu Kristovu, tj. Crkvi. Osobito kod Leona Velikog (+ 461.).[33]

1.2.2. Od sv. Izidora ili sv. Bede do reformacije

U konstantinovsko doba Crkva ulazi u carsko državno pravo. Vladari sve više utječu na crkvene poslove. Raste svijest o nacionalnim Crkvama. Crkva počinje značiti Crkvu i Carstvo. Crkva se poima kao kršćansko društvo. Pape se bore za neovisnost Crkve, dolazi do prvog rascjepa Crkve Istoka i Zapada (Focije). Zapadna Crkva se nalazi u borbi između dviju vlasti i skolastičkog razvoja znanosti. U 11. st. Crkva postaje vladarica i svjetovnih stvari uključivši i knezove. Dolazi do potpunog rascjepa Istoka i Zapada (Cerularije). Nastupa period križarskih ratova, djeluje sv. Bernard, djeluju bratovštine, društvo i Crkva su hijerarhizirani. U 12. st. Crkva se shvaća kao Mistično tijelo s Glavom, a riječ mistično se shvaća u smislu korporativnog jedinstva. Unatoč razmišljanjima o Crkvi kao zboru kršenih koje oživljuje Duh Sveti (Hugo od sv. Viktora) ili Mističnom tijelu (sv. Toma), Crkva se poima kao organizirano vidljivo društvo. To je pospješivala i borba valdenga i katara koji su prenaglašavali Crkvu kao duhovnu i nevidljivu. Preokret nastaje zapadnom shizmom (1378.-1417.). Wyclif i Hus napadaju institucionalizam Crkve uopće. Nastaju skolastički traktati o Crkvi (Ivan Stojković de Ragusio i Ivan de Turrecremata). Raste misao o primatu duhovnog i unutrašnjeg života nad juridizmom hijerarhijske institucije. Nastao je pad papinog autoriteta.[34]

[33] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 20-21.
[34] Usp. Isto, str. 22-23.

1.2.3. Od reformacije do Prvog vatikanskog koncila

Reformacija u 16. st. dovela je u pitanje Crkvu kao vidljivo društvo i crkveni autoritet općenito, te cijelu strukturu Crkve. Crkva je društvo pravih vjernika koje sam bog poznaje, nevidljiva je, stoga su vjernici dužni pokoravati se samo Bogu i Božjoj riječi. Svi vjernici su jednako svećenici. Autoritet u Crkvi je ljudska ustanova. Odgovor je došao na Tridentskom koncilu. Direktan odgovor daje Robert Bellarmino. Definira Crkvu kao: „zbor ljudi ujedinjen u ispovijedanju iste kršćanske vjere i u primanju istih sakramenata, pod vodstvom zakonitih pastira, posebno jednoga Kristova namjesnika, rimskog biskupa.“[35] Daljnje isticanje vidljivog dijela Crkve lako je moglo odvratiti od duhovnog sadržaja. Takav nauk postaje siromašan s obzirom na nauk iz srednjeg vijeka, a pogotovo na nauk crkvenih otaca. Već u 17. st. se promišlja što su oci govorili o Crkvi. Ali i dalje se razmišlja apologetski. Crkva kao Kristovo mistično tijelo ne nalazi prostora.[36]

1.2.4. Od Prvog vatikanskog do Drugog vatikanskog koncila

Prvom vatikanskom koncilu prethode dvije teološke struje: restauracija – radi na uzdizanju monarhičnog autoriteta, i renovacija – nadahnuta spisima otaca i skolastika, te katoličkog svjetonazora. Ta struja nadahnjuje i tübingenšku školu. Ističu Crkvu kao živi organizam. Nasuprot hijerarhijski promatranoj Crkvi, stavlja se slika duhovnog organizma. Time se povezala sa Kristovom milosti i Duhom Svetim. Ipak, u predlošku teksta o Crkvu na Prvom vatikanskom razmišljanje o Crkvi je ostalo kruto, hijerarhijski usmjereno. Providnošću, taj tekst nikada nije donesen ni raspravljan, budući da je koncil prekinut. Tako je Drugi vatikanski koncil mogao pozitivno iznijeti pogled na Crkvu. Već i Lav XIII, piše dvije enciklike koje vrednuju Crkvu kao Mistično tijelo Kristovo, iako ne bivaju prepoznate od većine teologa. Tek nakon Prvog svjetskog rata ostavlja se primat poimanja Crkve kroz hijerarhiju i vidljivu organizaciju, a nastupa razmišljanje o nevidljivoj stvarnosti Crkve. Dolazi do razvoja biblijskih znanosti. Povratak k ocima budi svijet o Crkvi kao Božjem narodu, koji izrasta iz krštenja i Euharistije. Crkva je najbliža svojoj biti kada je okupljena oko stola Gospodnjeg. Cvjeta studij liturgije.

[35] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 24.
[36] Usp. Isto, str. 23-24.

Usmjerava se pogled na Božju riječ, pričest. Pokret Katoličke akcije vraća pogled n krštenje i potvrdu. Misionari kreću u žaru. Ekumensko gibanje potiče na traženje elemenata crkvenosti u odijeljenim Crkvama. Nebitni elementi su se pokušali integrirat, a pažnja se usmjerila na mistični element. Mladi su tražili od Crkve oduševljenje i snagu za konkretno djelovanje u društvu. Enciklika *MysticiCorporis*pape Pija XII. ističe realnost Kristova tijela. Potiče na daljnje istraživanje unutrašnjeg sadržaja Crkve: Duh Sveti, jedinstvo po vjeri. Buđenje vizije o geografskom katolicitetu svih naroda poradi čega je i poslana naviještati Radosnu vijest. Drugi teolozi razmišljaju o sakramentima, kao vidljivima načinima milosti u smjeru karizmatskog vida Crkve, pri čemu ne treba odvajati hijerarhiju od karizme, kao što ne treba odvajati vidljivi znak od nevidljive milosti u sakramentu. Pred sam Koncil, tema o Crkvi se nametnula kao jedna od šest doktrinalnih tema, a na Saboru kao baza Koncila.[37]

1.3. Uvodno o dokumentu dogmatske konstitucije o Crkvi: *Lumen gentium*

Pošto Prvi vatikanski koncil nije dobio priliku završiti svoj posao, ideja o nacrtu Crkve je dovoljno sazrjela na Drugom vatikanskom koncilu. Dokument je pisan na način da ga razumije svatko tko čita, svaki vjernik i malo upućen, koji ima potrebnu želju i vjeru za produbljenjem svoje vjere u Isusa Krista. Ovaj dokument je nastao u volji Koncila, želi biti pokretač duhovne i evanđeoske obnove Crkve. Htjelo se osloboditi natruha zemaljskoga. Konstitucija baštini mnogo tekstova iz Svetog Pisma i najstarije Predaje. Koncilski oci su htjeli vratiti Crkvi početni žar. Cilj nije bio donijeti potpun i zaokružen nauk o Crkvi, nego se htjelo progovoriti o gorućim temama po nadahnuću Duhu Svetoga. Dakako, valja uzeti u obzir da su oci tada, iznijeli istine u izričaju teologije koja je tada bila razvijena, što ostavlja prostor za daljnji napredak i razumijevanje.[38]

Ono što je novo i važno na Drugom vatikanskom koncilu po riječima pape Ivana Pavla II. jest nauk da je Crkva Božji narod i da je crkveni autoritet služenje. Također nauk o Crkvi koja je *communio* – zajedništvo, od kuda se izvode odnosi partikularne i opće Crkve. Zatim nauk da svi članovi Božjeg naroda, svatko na svoj način, sudjeluju u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj zadaći, iz čega proizlazi dalje nauk o

[37] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 24-30.
[38] Usp. T. Š. BUNIĆ, *Ali drugog puta nema. Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*, str. 49-51.

službama i pravima kršćana, osobito laika. A na koncu i zalaganje Crkve za ekumenizam.[39]

LG predstavlja polazišni dokument koncilskog nauka. A druge teme se nadovezuju i proširuju na ovaj dokument. Crkva se nije našla samo u novoj povijesnoj situaciji u kojoj ne brani nego pozitivno izlaže vjeru. Ona je također zaronila u dubinu svoje Predaje, svoga blaga, te ponudila i pronašla svoje blago u drugima. U koncilskoj dvorani su tako zaživjeli tekstovi i nauk EuzebijaCezarejskog o „pripravi na evanđelje", te mnogi drugi tekstovi crkvenih otaca, npr. o „sjemenju Logosa" posijanim u srcima ljudi.[40]

1.3.1. Nastanak konstitucije *Lumen Gentium*

Pripremni tekst o Crkvi pripremala je Teološka komisija kao tijelo Drugog vatikanskog koncila, na čelu sa kardinalom Ottavianijem. Nema još jasne slike koju je gajio Ivan XXIII. o obnovi Crkve, približavanju odijeljenoj braći kršćanima i dijalogu sa svijetom. To će doći u tijeku Koncila. Sam rad se bazirao na nedovršeni rad o Crkvi sa Prvog vatikanskog koncila. Razumljivo je da taj rad nije mogao zadovoljiti kriterije i mogućnosti koji je mogao ponuditi novi koncil, u drugim okolnostima, koje su pogodovale razvoju misli o samom tekstu i shvaćanju Crkve. Sami biskupi i stručnjaci su pridonijeli razvoju misli i razradi pripremnog teksta. Pripremni rad sadržavao je jedanaest poglavlja na devedeset stranica. Autori su sami svjesni da nauk nije bio potpun, što je nemoguće, nego su obrađene teme, uz baštinu prethodnog koncila, koje su naveli sami biskupi u upitniku prije Koncila. Shema je poslana na revidiranje već pri prvom osvrtu na nju na prvom zasjedanju Koncila 1962.g. Za ishodište sheme uzeto je razmišljanje o Crkvi kao Mističnom tijelu Kristovu. Biskupi žele tekst koji će Crkvu izvesti iz zatvorenosti u samu sebe. Žele Katoličku Crkvu u pravom smislu riječi. Misionarsku Crkvu, poniznog predanja i služenja. Taj dokument će biti i polazište svim ostalim dokumentima i cijelog Sabora. Traži se više prisutnosti Svetog pisma i biblijskog nadahnuća, kao i prisutnost predaje. Zamjera se što je uzeta predaja posljednjih sto do dvjesto godina, a zanemareno je čitavo bogatstvo prvih stoljeća, što će kasnije biti promijenjeno. Istočni biskupi zahtijevali su naglašeniji pristup Duhu

[39] Usp. B. DUDA, *Koncilske teme*, str. 137-138.
[40] Usp. B. DUDA, *Koncilske teme*, str. 139.

Svetome. Zahtijeva se i eshatološki vid koji je zanemaren, također govor o duhovnom životu, o misijskoj naravi Crkve. Traži se govor i o Crkvi siromaha. Tekst je revidiran, te je sveden na svega četiri poglavlja: I. O misteriju Crkve, II. O hijerarhijskom ustrojstvu Crkve, posebno o biskupstvu, III. O Božjem narodu i posebno o laicima, IV. O pozivu na svetost u Crkvi. Izostavilo se poglavlje o odnosu s državom, da se izbjegnu juridički naglasci, kao i govor o ekumenizmu, koji će dobiti vlastiti dokument. Jasno se vidi utjecaj koncilskih otaca koji su skladno oblikovali tekst i nauk novoga izričaja. Na drugom zasjedanju (1963.) koncilski su oci su nastavili sa radom i preinakama, od kojih je zasigurno važno razdvajanje trećeg poglavlja na dva dijela. Prvi dio bio bi drugo poglavlje konstitucije: o Božjem narodu, a drugi dio bi bio četvrto poglavlje konstitucije: o laicima. Treće poglavlje o hijerarhijskom ustroju donijelo je raspravu o biskupskom kolegijalitetu. Nauk nije nov, ali je povijesno bio težak. Ipak nije otežao situaciju na ovom Koncilu, koji je prihvatio govor o kolegijalitetu biskupa. Poglavlje o pozivu na svetost također biva podijeljeno na dva dijela: o općem pozivu na svetost svih krštenih vjernika, te o redovnicima. Time je izbjegnut monopol svetosti koji su do sada naočigled držali redovnici. Shema o Mariji je trebala biti samostalan dokument, i na poticaj Teološke komisije i na poticaj nekih biskupa. Oci su ipak odlučili glasovanjem da se shema o Mariji uklopi u shemu o Crkvi, što je i naravno. Konačan tekst o Crkvi izglasan je na trećem zasjedanju 1963.g. Sadrži osam poglavlja. Obrađene su četiri teme: misterij Crkve, organska struktura Crkve, bitna misija i njezin eshatološki značaj s Djevicom Marijom. Nauk o Crkvi nije potpun, no to nije ni bio cilj. Za cilj je Sabor imao odgovoriti na pitanja o Crkvi s obzirom na okolnosti u kojima se nalazi, kako bi svijetu ponudila spasenje. Shvaćanje Crkve se vratilo na izvore, na Sveto pismo, uz veliku pomoć promišljanja iz starine, crkvenih otaca.[41]

1.3.2. *Lumen gentium* u odnosu sa drugim tekstovima Koncila

Tekst o Crkvi dvostruko je „decentriran“, odnosno usmjeren. Na Božje evanđelje i na drugoga, koji opet, može pomoći doći do Boga. Jer upravo je Bog pokazatelj kako biti čovjek. Još jednom vidimo gdje se Crkva treba smjestiti: u sjecištu,

[41] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 31-74.

na putu, susretu Boga i čovjeka. Crkva želi svjetlom sa Kristova lica rasvijetliti ljude navješćujući im evanđelje.[42]

Osam poglavlja dogmatske konstitucije o Crkvi podijeljeni su dva po dva, te se povezuju sa ostalim dokumentima koji razvijaju određene teme. Prva dva poglavlja opisuju Crkvu kao *otajstvo* i kao *Božji narod*. Prvo poglavlje smješta Crkvu u kontekst trinitarnih poslanja (LG 2-5), zatim razvija biblijske metafore Crkve (LG 6-7). Ta otajstvena zbilja, ujedno vidljiva i nevidljiva, koja je jedna, sveta, katolička i apostolska, postoji u Katoličkoj Crkvi kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu. Drugo poglavlje smješta tu Crkvu u kontekst povijesti spasenja, ističući da je ona mesijanski narod sa trima službama: svećenička, proročka i kraljevska (LG 9-17).[43]

Treće i četvrto poglavlje se bave hijerarhijskom konstitucijom Crkve: episkopat i identitet laika. Tako je uravnotežena ekleziologija Prvog vatikanskog koncila koja je naginjala papi (LG 18). Definirana je sakramentalnost biskupa (LG 19-21), te je uveden pojam „kolegijalitet“ (LG 22-23). To dvoje, uz petrovsku službu u Crkvi tvori temelj jedinstva: partikularne Crkve oblikovane su po uzor na sveopću Crkvu, a u njima, polazeći od njih postoji jedna i jedina katolička Crkva (LG 23). Na tom mjestu se uklapa dekret o istočnim katoličkim Crkvama *Orientaliumecclesiarum* (OE), a ostala četiri dekreta (LG 24-29) razvijaju nauk i pravne implikacije onoga što se u nastavku konstitucije kaže o službama biskupa (CD), prezbitera (PO) i đakona (OT), te (LG 30-38) o poslanju laika (AA).[44]

Peto i šesto poglavlje donosi zajednički cilj kršćana: poziv na svetost, koji svatko živi na jedinstven način (LG 39-42), a neki ga ostvaruju u redovničkom životu (LG 43-47); dekret o obnovi i prilagodbi redovničkog života *Perfectaecaritatis* (PC) razvija dalje temu redovništva u Crkvi.[45]

Sedmo poglavlje tematizira eshatološku naravputujuće Crkve i njezino zajedništvo s nebeskom Crkvom (LG 48-51), a zadnje, osmo poglavlje razvija temu o Isusovoj majci Mariji i njezinom mjestu u otajstvu Crkve i Krista, kao slici dovršene Crkve (LG 68).[46]

[42]Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, str. XVIII-XIX.
[43]Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, str. XIX.
[44] Usp. Isto, str. XIX-XX.
[45] Usp. Isto, str. XX.
[46] Usp. Isto.

Tekst konstitucije LG orijentira se na metafori putovanja, hodočašćenja. Na tom putu hodi Crkva, kao dio čovječanstva, kojemu je hodočastiti do bogomdane punine. Sve to danomice se ostvaruje u liturgiji, koja je predmet prve koncilske konstitucije *SacrosanctumConcilium* (SC).[47]

U vodoravnoj osi koncilskih tekstova koja tematizira odnose ljudi međusobno nalazimo i tekstove konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* (LG). Uz nju stoji i pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudiumetspes* (GS), te nekoliko dekreta koji razvijaju naznačene teme u konstitucijama.[48]

Zadnji dio poglavlja u LG 15 pruža matricu za dekret o ekumenizmu *Unitatisredintegratio* (UR), a LG 16 za deklaraciju o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama *Nostraaetate*(NA).[49]

Dekret o ekumenizmu tematizira odnos Katoličke Crkve prema odijeljenim Crkvama i crkvenim zajednicama, pri čemu ne niječe prerogative niti prešućuje teškoće u izražavanju vidika punine katoličtva.[50]

Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama daje konture religijskoga krajolika našeg planeta krećući se prema međureligijskom dijalogu svih partnera, koji je usmjeren prema sveopćem bratstvu. Ona duboko revidira odnos Crkve prema židovstvu i otvara širinu dijaloga s drugim religijama. Time je glavnina posla tek otvorena.[51]

U poglavljima o Božjem narodu tematiziraju se nevjera i ateizam (LG 16), a daljnji razvoj nalazimo u GS. Na cijelu problematiku koja se prikazuje u GS nadovezuju se dekret o sredstvima društvenog priopćavanja *Inter mirifica* (IM), te deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimumeducationis* (GE).[52]

Splet svih tih odnosa valja upotpuniti razumijevanjem koje Crkva ima o svojem vlastitom poslanju. Stoga izlaganje o katoličtvu Božjeg naroda (LG17) završava kratkim prikazom o misijskoj naravi Crkve što je produbljeno u dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes* (AG).[53]

Kako bi dobili cjelokupnu sliku Koncila navodimo i nekoliko rečenica o okomitoj osi koncilskih tekstova, što je dano u konstituciji o božanskoj objavi *Dei*

[47] Usp. Isto.
[48] Usp. Isto, str. XVII.
[49] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, str. XVII.
[50] Usp. Isto.
[51] Usp. Isto, str. XVII-XVIII.
[52] Usp. Isto, str. XVIII.
[53] Usp. Isto.

Verbum (DV). Njezinih šest poglavlja raspoređeno je oko objave (I.) i Pisma (III.-IV.) koji su dva žarišta povezani naukom o predaji ili prenošenju objave (tradicija). Objava se ovdje shvaća kao događaj susreta čovjeka i Boga. Taj susret se događa u ljudskoj slobodi, koja ima temelj u savjesti (DV 2 i 5), što nadalje razvija deklaracija o slobodi vjerovanja *Dignitatishumanae* (DH), koja uz to govori i o novom odnosu između Crkve, religija općenito i laičke države, što ima temelj u nepovredivom dostojanstvu ljudske osobe (stvorenoj na sliku Božju). Tu ideju tematizira i LG (13-17), kao i GS (12-18).[54]

1.4. Zaključak prvog dijela rada

Crkva je doživjela nemali obrat, iako taj obrat ne znači potpunu novinu s obzirom na dosadašnje stanje u Crkvi. Crkva je kroz stoljeća stavljala naglasak u teologiji i praksi na ovaj ili onaj udio istine. Nemoguće je da u sadašnjem stanju koje nije savršeno nastupi nešto savršeno, osim Gospodina našega Isusa Krista i onih kojima on daje to dati (Blažena Djevica Marija, te Crkva u sebi). Mi grešnici, ne možemo do kraja spoznati svemoć našega Otkupitelja, zato svaki naš iskaz o stvarnosti ostaje nedorečen i nedovoljan. To nas ne obeshrabruje da uvijek tražimo još nešto više, kako bi se svojim zalaganjem približili ljubljenom licu i milosrđu Gospodina našega Isusa Krista. Crkvu ravna po Duhu Svetome, tj. po svojemu milosrđu (sakramentalnoj milosti) i onima koji ga osluškuju, po namisli Boga Oca. Sadašnje stanje nakon Drugog Vatikanskog koncila nije prijelom, nego skok Crkve prema naprijed. To ćemo nastojati pokazati tvrdnjama i iskazima, pronalazeći mjesta, tekstove i misli, gdje se teologija Koncila susreće, gradi, surađuje sa teologijom crkvenih otaca prvih stoljeća (2.-7./9.). Konkretno, iščitavati ćemo tekstove samoga Koncila, u tekstu o Crkvi, dogmatskoj konstituciji *Lumen Gentium,* pronalaziti mjesta susreta s teologijom crkvenih otaca i tematski prikazati koje su srodne teološke misli preuzete, na kojima je građena koncilska teološka misao. Takvim načinom rada pokušati ćemo prikazati rad Drugog vatikanskog koncila, kao rad Crkve koja je slična „čovjeku domaćinu koji iz svoje riznice iznosi novo i staro.“ (Mt 13, 52)

[54] Usp. Isto, str. XVI-XVII.

2. Prisutnost crkvenih otaca u tekstu *O Crkvi*

Glavni literarni izvor iz kojeg ćemo crpsti potrebne informacije za ovaj dio rada bit će konstitucija *Lumen gentium*. Metodološki gledano, ponajprije ćemo se usmjeriti na samo one tekstove iz Konstitucije koji će nam ponuditi podatak o prisutnosti Crkvenih otaca, implicitno ili eksplicitno. Ovi tekstovi će nam ujedno otkrivati i imena crkvenih velikana s početka Crkve te teološko-pastoralne teme kojima su se bavili, a to će nam pomoći u ostvarenju našeg krajnjega cilja. Prikaz poglavlja i naslova Konstitucije ujedno će biti i naslovi ovog dijela rada, a to smo zadržali radi preglednosti i lakšeg snalaženja. U radu ćemo se obazirati i na *Komentare dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1* i *2*.

Prikaz poglavlja Konstitucije i brojnost citata Crkvenih otaca u njima

Prvo poglavlje: Otajstvo Crkve (8 bilježaka u 5 brojeva od 8)
2. broj: Očev plan spasenja svih ljudi (2 bilješke)
4. broj: Duh – posvetitelj Crkve (2 bilješke)
6. broj: Slike Crkve (1 bilješka)
7. broj:Crkva – Kristovo otajstveno tijelo (1 bilješka)
8. broj: Crkva – vidljiva i duhovna zbilja (2 bilješke)

Drugo poglavlje: Božji narod (10 bilježaka u 7 brojeva od 9)
9. broj:Novi savez i novi narod (1 bilješka)
11. broj: Vršenje zajedničkog svećeništva u sakramentima (2 bilješke)
12. broj: Osjećaj vjere i karizma u Božjem narodu (1 bilješka)
13. broj: Univerzalnost ili katoličtvo jednoga Božjeg naroda (3 bilješke)
14. broj: Katolički vjernici (1 bilješka)
16. broj: Nekršćani (1 bilješka)
17. broj: Misijski značaj Crkve (1 bilješka)

Treće poglavlje: Hijerarhijsko uređenje Crkve, posebice episkopat (25 bilježaka u 9 brojeva od 12)
19. broj: Poziv i izbor dvanaestorice (1 bilješka)
20. broj: Biskupi – nasljednici apostola (5 bilježaka)

21. broj:Sakramentalnost biskupa (4 bilješke)

22. broj: Biskupski zbor i njegova Glava (1 bilješka)

23. broj: Odnosi biskupa u biskupskom zboru (3 bilješke)

26. broj: Služba posvećivanja (5 bilježaka)

27. broj: Služba upravljanja (1 bilješka)

28. broj: Prezbiteri u odnosu Kristu, biskupima, prezbiteriju i kršćanskom narodu (4 bilješke)

29. broj: Đakoni (1 bilješka)

Četvrto poglavlje: Laici (2 bilješke u 2 broja od 9)

32. broj: Dostojanstvo laika kao članova Božjeg naroda (1 bilješka)

38. broj: Zaključak (1 bilješka)

Peto poglavlje: Opći poziv na svetost u Crkvi (10 bilježaka u 3 broja od 4)

40. broj: Opći poziv na svetost (2 bilješke)

41. broj: Mnogostruki oblici svetosti (4 bilješke)

42. broj: Putevi i sredstva svetosti (4 bilješke)

Šesto poglavlje: Redovnici (1 bilješka u 1 broju od 5)

43. broj: Evanđeoski savjeti u Crkvi (1 bilješka)

Sedmo poglavlje: Eshatološki značaj putujuće Crkve i njezino jedinstvo s nebeskom Crkvom (3 bilješke u 2 broja od 4)

49. broj: Nebeska i putujuća Crkva (1 bilješka)

50. broj:Odnosi nebeske i putujuće Crkve (2 bilješke)

Osmo poglavlje: Blažena Djevica Marija Bogorodica u otajstvu Krista i Crkve (14 bilježaka u 7 brojeva od 18/ 3 naslova od 5)

I. Proslov: (1 bilješka)

53. broj: Marija i Crkva (1 bilješka)

II. Zadaća Blažene Djevice Marije u poretku spasenja: (8 bilježaka)

56. broj: Marija kod naviještanja (5 bilježaka)

57. broj: Marija i Isusovo djetinjstvo (1 bilješka)

59. broj: Marija poslije uzašašća (2 bilješke)

III. Blažena Djevica i Crkva: (5 bilježaka)

62. Suradnja u otkupljenju (2 bilješke)

63- 64. Marija – model Crkve (3 bilješke)

2.1. Prvo poglavlje: Otajstvo Crkve

2.1.1. Očev plan spasenja svih ljudi

Prvi udio misli crkvenih otaca nalazimo odmah u drugom broju Konstitucije u drugoj polovici broja. Ovaj broj govori o porijeklu Crkve: ona je odozgor, o odnosu sa Ocem: ona je od Oca, o Očevu planu stvaranja i spasenja po Kristu: Crkva je baza, o postupnom ostvarivanju Crkve: kroz faze, te o konačnoj sveobuhvatnosti Crkve, što je njen konačni stadij.[55]

U govoru o fazama Crkvekoncilski oci se koriste već poznatom teologijom crkvenih otaca, točnije mislima o pripremi Crkve.

> „One, pak, koji vjeruju u Krista, odlučio je sazvati u svetu Crkvu, koja je već od postanka svijeta bila unaprijed slikovito prikazivana, u povijesti izraelskoga naroda i u Starom savezu[56] čudesno pripremana, u posljednja vremena ustanovljena te izlijevanjem Duha Svetoga očitovana, a na koncu će vjekova biti slavno dovršena.“

Citat preuzima misao od Ciprijana, Hilarija, Augustina i Ćirila Aleksandrijskog. Oci i srednjovjekovna teologija usko su povezivali pripravu Crkve i samu Crkvu te su govorili o Crkvi prije Crkve. Npr. Origen koji nije izričito naveden u tekstu: „Nemoj misliti da se ona zove zaručnicom ili Crkvom od dolaska Otkupiteljeva u tijelu. Ona postoji od početka ljudskog roda i stvaranja svijeta…“[57]

Drugi citat drugog broja donosi viziju o općoj Crkvi koja postoji od početka svijeta: „Tada će, kao što se čita kod svetih otaca, svi pravednici tamo od Adama, »od

[55]Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 89.

[56]Usp. SV. CIPRIJAN, *Pisma*, 64, 4: PL 3, 1017. CSEL (Hartel), III B, p. 720; SV. HILARIJE IZ POITIERSA, *Komentar Matejevog evanđelja* 23, 6: PL 9, 1047; SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 341,9; SV. ĆIRIL ALEKSANDRIJSKI, *Komentar Petoknjižja, Postanak*2, 10: PG 69. 110 A.

[57]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 95. Citirano prema: PG 13, 134.

pravednoga Abela sve do posljednjega izabranoga«[58], biti sabrani u sveopćoj Crkvi kod Oca.“ (LG 2,1)

Vizija u kojoj će se u općoj Crkvi naći u eshatonu svi pravednici crpi misao od otaca: Grgur Veliki , Augustin , Ivan Damaščanski.

2.1.2. Duh – posvetitelj Crkve

U temi obnove Crkve, četvrtog broja LG-a, nalazimo tekst sa bilješkom Ireneja: „(Duh Sveti) Snagom evanđelja čini da se Crkva pomlađuje te je neprekidno obnavlja i vodi k savršenom sjedinjenju s njezinim zaručnikom.“[59]

Osim izravnih citata, u broju nalazimo utjecaj otačke teologije u temi Duha životvorca. Sabor navodi dva mjesta u Evanđelju kao potvrdu da Duh daje život: Iv 4,14 i 7, 38-39. Tako se koriste metafore žive vode ili vode života, koje znače sam život, život jači od prolaznosti. Sv. Ignacije Antiohijski piše o Kristu koji je rođen i kršten da po svojoj muci posveti vodu.[60] Ta voda je Duh Sveti koji se daje u krštenju, a potječe s križa i veže čovjeka s Ocem: „Moja je ljubav raspeta. U meni nije više oganj, koji gori prema zemlji, već u meni struji voda, koja mi šapuće, koja govori mojoj nutrini: k Ocu, k Ocu!“[61]Justin mučenik u *Razgovoru s Trifunom* piše o kršćanima koji su postali djeca, njima pripada baština, jer piju iz izvora Božjih. „Krist, prvorođenac svega stvorenja postao je začetnik višeg pokoljenja. To je pokoljenje nanovo rođeno po njemu i stvarno po vodi, vjeri, drvetu, jer to sadržava otajstvo križa.“[62] Oni svjedoče „radi imena slavne pećine, iz koje njihovim srcima protječe živa voda, po kojoj oni ljube Oca svemira i tako nju piju oni koji hoće a piju vodu života“[63]

Sv. IrenejLyonski piše o Duhu koji oblikuje Crkvu. On je spasonosni izvor vode koji istječe iz tijela Kristova. Euzebije, crkveni povjesničar, svjedoči o mučenicima iz

[58]Usp. SV. GRGUR VELIKI, *Homilije o Evanđelju*19, 1: H 76, 1154 B; SV. AUGUSTIN, *Propovijedi*341, 9, 11: PL 39, 1499 s; SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Besjede protiv ikonoboraca*11: PG 96, 1357.

[59]Usp. SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*III, 24, 1: PG 7, 966 B; Harvey 2, 131; ed. Sagnard, *SourcesCbr.*, p. 398.

[60] Usp. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Efežanima* XVIII, 1. u:Apostolski oci I., ur. Balta P., Verbum, Split, 2010., str. 50.

[61] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 110. Citirano prema: IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Rimljanima* VII, 2., u: Apostolski oci I., ur. Balta P., str. 69.

[62]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 111.

[63] Isto.

Lyona i đakonu Sanctusu koji je ostao „u mukama jak i mio, jer je bio kršten i postao jak po nebeskom izvoru živih voda, koje izviru iz Kristova srca“.[64]

U zaključku broja stoji izraz o vezi Presvetog Trojstva i Crkve, riječima sv. Ciprijana: „Tako se sveopća Crkva pokazuje kao »puk okupljen polazeći od jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga«.“[65] (LG 4,2). Uz Ciprijanov tekst, nalazimo u istoj bilješci i spomen sv. Augustina, te sv. Ivana Damaščanskog. Augustin piše u svojim *Propovijedima*: „Zajednica jedinstva Božje Crkve, izvan koje nema oproštenja grijeha, u stanovitom je smislu vlastito djelo Duha Svetoga, uz suradnju, dakako, Oca i Sina, jer je zajednica Oca i Sina sam Duh Sveti“.[66]Ivan Damaščanski piše u *Besjedi protiv ikonoboraca*: „Vjerujemo u svetu, katoličku i apostolsku Crkvu, koja nas uči. Spoznajemo u njoj Oca i Sina i Duha Svetoga i krštavamo se u ime Oca i Sina i Duha Svetoga“.[67]

2.1.3. Slike Crkve

Broj 6 nam donosi najvažnije biblijske slike o Crkvi. Slikama o Crkvi želimo ukazati na bogatstvo i šarolikost Crkve. Teme broja su: Crkva - ovčinjak i stado, njiva, građevina Božja, te Crkva, naša majka i Kristova zaručnica.[68]

Osim izravnog citata otačke teologije nalazimo par misli o Crkvi kroz biblijske slike i kod, u tekstu, ne spomenutih otaca. Zrnca misli nalazimo u temi o Crkvi - njivi, tj. trsu. Crkva je vinograd, a slika trsa je uobičajena slika u Starom zavjeru za Izrael. Kod Ivana čitamo da je Isus trs , a mi loze. Filon Aleksandrijski se nadovezuje na temu trsa, te piše o Božjem Logosu da je trs. Mi smo mladice na tom trsu, Isus nam donosi život i plodnost. Crkva – trs, tj. Isus, a mi mladice. Otac ima samo jednu lozu, svoga Sina, po kojoj mi imamo život.[69]

Bilješka vezana za otačku ekleziologiju, Origena i Tertulijana, tiče se govora o Božjoj građevini:

---

[64] Isto. Usp. EUZEBIJE, *Crkvena povijest* V, 1, 1-63; Usp. SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja* III, 17, 1-4.
[65]SV. CIPRIJAN, *Molitva Gospodnja*23: PL 4, 553; Hartel, III A, p. 285; SV. AUGUSTIN, *Propovijedi*71, 20, 33: PL 38, 463 s; SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Besjede protiv ikonoboraca*12: PG 96, 1358 D.
[66]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 120.
[67] Isto.
[68] Usp. Isto, str. 131-132.
[69] Usp.Isto, str. 134.

„Ta je građevina urešena različitim nazivima: kuća Božja (1 Tim 3,15) u kojoj prebiva njegova obitelj, prebivalište Božje u Duhu (Ef 2, 19-22) šator Božji među ljudima (Otk 21,3) te napose sveti hram koji sveti Oci hvale prikazanoga u kamenim svetištima i koji se s punim pravom prispodablja Svetomu gradu, novom Jeruzalemu.“[70]

2.1.4. Crkva – Kristovo otajstveno tijelo

U prvoj temi o otajstvenom tijelu spomenut ćemo utjecaj Augustinove ekleziologije iako on nije izravno prisutan u tekstu. Govor o tijelu Kristovom nalazimo kod Pavla, a tek kod Augustina nalazimo govor o mističnom tijelu Kristovom. Mistično tijelo Kristovo je omogućeno dolaskom Duha Svetoga koji vezu čovjeka i Boga čini otajstvom. Samo u zajednici Crkve čovjek može biti otajstveno povezan sa Kristom. Budući da Pavao nigdje ne govori da Krist sastavlja braću u mistično tijelo, nego o istom tijelu svih vjernika, Sabor stoga kaže da Krist svoju braću sastavlja na mističan način. Zato je ta povezanost stvarnija, kao što je Duh Sveti stvarniji od naše duše. To ne znači da mi gubimo sebe tim sjedinjenjem. U mističnom tijelu smo povezani nadnaravno, Duhom Svetim, a ne naravnim dušama.[71]

Tekst koji nam donosi uvid o temi Duha životvorca tijela, prikazujemo jer je nadahnut otačkom teologijom.

Tekst se potkrepljuje svetim ocima: Augustin: „Ono što je naš duh, tj. naša duša s obzirom na naše udove, to je Duh Sveti s obzirom na udove Kristove, na Kristovo tijelo, koje je Crkva“.[72]

Sv. Ivan Zlatousti: „Kao što u tijelu jedan duh sve drži na okup i proizvodi jedno, što je u svim udovima, tako i ovdje. Baš radi toga nam je i dan Duh Sveti, da odvojene plemenom i običajima sakupi u jedno…“[73]

---

[70]Usp. ORIGEN, *Homilija na Matejevo evanđelje*16, 21: PG.13,1443 C; TERTULIJAN, *Protiv Marciona*3, 7: PL 2, 357 C; CSEL 47, 3, 386; Za liturgijske dokumente, usp. *SacramentariumGregorianum*,PL 78, 160 B ili C. MOHLBERG, *UberSacramentorumRomanaeEcclesiae*, Rim 1960., 111, XC: »Bože, koji si iz cijelog zbora svetaca podižeš vječno prebivalište ...«;Himan*Urbslerusalem beata* u *Redovničkom časosolovu*, te*Coelestisurbslerusalem*u *Rimskom časoslovu*.

[71] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 144-146.

[72] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 159. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 268, 2 PL 38, 1232.

[73] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 159. Citirano prema: SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Poslanicu Efežanima* 9, 3. PG 62, 72.

Didim Aleksandrijski: „Duh Sveti je posvetio i svojom posvetom je usavršio, rasvijetlio, ojačao, oživio, sav u svima i u pojedinima prebivajući, sav je od svih nepodijeljeno zapremljen i držan, jer je dobar“.[74]

„A da bismo se u njemu bez prestanka obnavljali (usp. Ef 4, 23), dade nam od svojega Duha koji – budući da je jedan te isti u Glavi i u udovima – cijelo tijelo tako oživljuje, ujedinjuje i pokreće da su Oci mogli usporediti njegovu službu sa zadaćom koju u ljudskom tijelu ima životno počelo ili duša.“[75] (LG 7,7)

2.1.5. Crkva – vidljiva i duhovna zbilja

Posljednji broj poglavlja završava vraćanjem na temu kojom je započelo, o sakramentalnosti Crkve. Broj osmi donosi razmišljanje (LG 8,1-2) o ostvarenom licu Crkve u njenoj vidljivoj i nevidljivoj stvarnosti koja postoji u Katoličkoj Crkvi, te u drugom dijelu teksta (LG 8,3-4) o Crkvi siromaha, siromašnoj Crkvi, o grešnicima u Crkvi i zaključak prvog poglavlja.[76] Nalazimo po jedan citat otačke ekleziologije u prvom dijelu teksta i zaključku.

Prvi citat je naslijeđe *Apostolskog simbola*:„To je jedina Kristova Crkva koju u Vjerovanju priznajemo jednom, svetom, katoličkom i apostolskom;“[77] (LG 8,2)

Nalazimo govor o postojanju Kristove Crkve, vidljivo nevidljive stvarnosti u Katoličkoj Crkvi. Kristova Crkva je nepodijeljena, povjerena kolegiju biskupa s papom na čelu. Tu Crkvu ispovijedamo u apostolskom Vjerovanju. Ona postoji u Katoličkoj Crkvi, kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi s njim u zajedništvu, premda izvan nje možemo naći mnoge elemente posvećenja i istine. Budući da elementi posvećenja pripadaju Kristovoj Crkvi, potiču na katoličko jedinstvo. Kristova Crkva, dakle, u

---

[74] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 160. Citirano prema: DIDIM ALEKSANDRIJSKI, *Trojstvo* 2,.1. PG 39, 449, sl.

[75] Usp. LAV XIII, Enc. *Divinumillud,* 9. svibnja 1897: ASS 29 (1896.-97.), 650; PIO XII, Enc. *MysticiCorporis*, 1. c, pp. 219—220; Denz. 2288 (3808); SV. AUGUSTIN, *Propovijedi*268, 2: PL 38, 1232, i drugdje; SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Poslanicu Efežanima* 9, 3: PG 62, 72;DIDIM ALEKSANDRIJSKI,*Trojstvo*2, 1: PG 39, 449 s; SV. TOMA AKVINSKI, *InCol.* 1, 18, lect. 5. izd.Marietti, II, br. 46: »Kao što je tijelo sazdano jednim po jedinstvu duše, tako i Crkva po jedinstvu Duha ...«.

[76] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 163.

[77] Usp. *Apostolski simbol:* Denz. 6—9 (10—13); *Symb. Nic-Const.:* Denz. 86 (150); usp. *Prof. fideiTrid.:* Denz. 994 i 999 (1862 i 1868).

punini postoji u Katoličkoj Crkvi. Iako Crkva jest jedna, jedinstvo je više ili manje ostvareno.[78]

U zaključku nalazimo govor o putu Crkve k svršetku. Tekst konstitucije je citirao Augustinovo djelo, *O državi Božjoj*:„Crkva »žurno ide naprijed hodajući između progona svijeta i utjeha Božjih«“[79] (LG 8,4)

To je tako „ne samo od tjelesne prisutnosti Krista i njegovih apostola, nego od samoga Abela, koga pravedna ubi bezbožni brat, i to će tako biti sve do svršetka ovog svijeta“.[80] Progon svijeta obuhvaća navale izvana, npr. kao kad su rimski carevi progonili kršćane. Također iznutra, kada „vođa vražje države novači heretike da iznutra razaraju Božji grad“.[81] Utjeha se ne nalazi dalje od tih muka, nego ta žalost postaje radost mučiteljima, jer kršćani ne žele ničiju propast, pa niti svojih progonitelja. U trenutku kada se ti isti mučitelji obrate, u srcima kršćana nastaje ogromna radost. Umjesto govora o porazu ili pobjedi, tj. trijumfalizmu ili defetizmu, sv. Augustin govori o žalosti i radosti ljubavi.[82] Zato Augustin govori o „utjehi kršćana u progonu i utjehi kršćana u miru“.[83] To nisu razdvojene stvarnosti, nego „iste vode u kojim plivamo na drugi kraj“.[84]

2.2. Drugo poglavlje: Božji narod

2.2.1. Novi savez i novi narod

Drugo poglavlje LG-a donosi nauk o ostvarenju Božjeg misterija u Božjem narodu, Crkvi. Broj 9 nam donosi nauk o Božjoj volji koja želi da se svi ljudi spase. Vrhunac nastaje Kristom iz kojega nastaje Crkva. Teme broja su: Novi savez (LG 9,1), Novi narod (LG 9,2), Novi narod kao Crkva u hodu (LG 9,3).[85]

---

[78] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 168-171.
[79] SV. AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, XIII, 51, 2: PL 41, 614.
[80] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 179. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, XVIII, 51, 2. PL 41, 614.
[81] Isto.
[82] Isto.
[83] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 180.
[84] Isto.
[85] Usp. Isto, str. 189.

Nas izričito zanima tema Crkve, sakramenta spasenja i jedinstva u Kristu. Tekst se temelji na mislima sv. Ciprijana gdje nalazimo bilješku koja nas upućuje na njegova *Pisma*: „Zbor onih koji s vjerom gledaju u Krista, početnika spasenja i počelo jedinstva i mira, Bog sazvao i ustanovio kao Crkvu da svima i svakome bude vidljivim sakramentom toga spasonosnoga jedinstva[86]“ (LG 9,3)

Crkva je vidljiva zajednica, Božji narod, koji je obdaren za izvršiti poslanje posvećenja svega svijeta. Nauka o Crkvi, koja je sakrament spasenja i jedinstva, oživljena je naukom crkvenih teologa i pisaca prvih stoljeća kao što je sv. Ciprijan. Crkva je sakrament po Kristu, jer on živi u misteriju Očeve volje.

2.2.2. Vršenje zajedničkog svećeništva u sakramentima

Nadalje, nalazimo dvije bilješke u jedanaestom poglavlju bazirane na crkvenim ocima. Prvi tekst se nalazi u LG 11,1: „Sakramentom potvrde još su savršenije vezani uz Crkvu, obdareni su posebnom jakošću Duha Svetoga te su tako još strože obvezani da kao pravi Kristovi svjedoci riječju i djelom vjeru ujedno i šire i brane[87]“. Spominje se Ćiril Jeruzalemski sa svojim djelom *Kateheze*. Tekst se ovdje bavi tematikom sakramenata kršćanske inicijacije.

Drugi tekst glasi:

> „Naposljetku, kršćanski ženidbeni drugovi snagom sakramenta ženidbe, koji naznačuju i po kojem imaju udjela u otajstvu jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve (usp. Ef 32), uzajamno si pomažu postići svetost u bračnom životu i u primanju i odgajanju djece te tako u svoj životnom staležu i redu imaju svoj poseban dar u Božjem narodu (usp.1 Kor 7, 7)[88].“ (LG 11,2)

Nakon prikaza sakramenata inicijacije, tekst nam donosi govor o ostalim sakramentima (pokora, bolesničko pomazanje, sveti red, ženidba), te o pozivu na svetost svih članova u Crkvi, upravo navedenim sredstvima. Pri govoru o ženidbi nalazimo utjecaj Augustinove misli. Augustin piše o braku kao Božjem daru: „Božji dar je ne

[86] Usp. SV. CIPRIJAN, *Pisma*69, 6: PL 3, 1142 B: Hartel3B, 754: »nerazdjeljivi sakrament jedinstva«.

[87] Usp. SV. ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Kateheza 17*. *O Duhu Svetom* II, 35-37: PG 33, 1009-1012; NIKOLAKABASILAS, *De vita inCbristo,* lib. III. de utilitatechrismatis: PG 150, 569-580; SV. TOMA AKVINSKI, *SummaTbeol.* III, q. 65, a. 3 i q. 72, a. 1 i 5.

[88] 1 Kor. 7, 7: »Svatko ima svoj vlastiti dar (idioncharisma) od Boga, ovaj ovako, onaj onako.« Usp. SV. AUGUSTIN, *Dar ustrajnosti*14, 37: PL 45, 1015 s: »Nije samo uzdržljivost dar Božji, nego je to i čistoća oženjenih/udatih.«.

samo uzdržljivost nego i čistoća bračnih drugova“.[89] Kršćani u braku imaju posebnu zadaću, s obzirom na prava i obveze. Još Pavao govori da svatko ima svoj dar, bračni ili nebračni. I bračni život je Božji dar, ukoliko je u duhu kršćanskog morala.[90]

2.2.3. Osjećaj vjere i karizma u Božjem narodu

Ključni pojam ovog broja u prvom dijelu (12,1) jest osjećaj vjere. Tiče se nauka da svi vjernici, cijela Crkva, sudjeluju u očuvanju autentične vjere. Osjećaj vjere obuhvaća cijelog čovjeka, razum i volju, predstavlja duhovnu intuiciju u sadržaj vjere. Taj osjećaj ispravnim drži Duh Sveti. To je nadnaravna sposobnost. Sabor to izriče riječima u kojima nalazimo utjecaj Augustina:

> „Sveukupnost vjernika, koji imaju pomazanje od Svetoga (usp. 1 Iv 2, 20 i 27), ne može se u vjerovanju prevariti, a to svoje osobito svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere svega naroda, kad »od biskupa pa do posljednjih vjernih laika«[91] pokazuje svoje opće slaganje u stvarima vjere i ćudoređa“.

Cijela Crkva je nezabludiva kad pokazuje sveopće slaganje u stvarima vjere i morala. Radi se o moralnom slaganju, jer je moguće da pojedini vjernici ili mjesne zajednice upadnu u krivovjerje. Nemoguće je da cijela Crkva smatra nešto pravim naukom ukoliko to nije, zbog Duha Svetoga. Taj nauk baštinjen je iz starine. Iako ne citirana u tekstu, poznata je izreka crkvenog pisca iz petog stoljeća, VincencijaLirinskog da je „obavezna katolička istina samo ono i sve ono >>što je vjerovano uvijek, posvuda i u svih<< pa se za takvu istinu traži ukorijenjenost u kršćanskoj starini, univerzalnost i suglasnost“.[92] Uz takvu vjeru Božji narod prianja uz učiteljstvo. Papa, biskupi i svećenici ne primaju izravne objave, nego istražuju vjeru koju je Crkva primila u baštinu. Tako učiteljstvo prosuđuje što Crkva vjeruje, neodvojiva je od učiteljstva.[93]

---

[89] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 250.

[90] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 241-242. 250.

[91] Usp. SV. AUGUSTIN, *De Praed. Sanct.* 14, 27: PL 44, 980.

[92] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 257. Citirano prema: SV. VINCENCIJE LERINSKI, *Commonitorium*, 23. PL 50, 667. Usp. M. J. ROUET DE JOURNEL, *Enchiridionpatristicum*, Herder, 1937, nr. 2174.

[93] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 254-262.

2.2.4. Univerzalnost ili katoličtvo jednoga Božjeg naroda

Brojem 13 počinje treći odsjek drugog poglavlja, baveći se pitanjem univerzalnosti Božjeg naroda, jednošću, raznolikošću, posebnošću i sveopćim karakterom.

Crkva je jedna unatoč rascjepkanosti, grešnosti i sveopća. U LG 13,2 nalazimo dva citata otaca, prvi, pod utjecajem Ivana Zlatoustog: „Svi su vjernici, naime, raspršeni diljem svijeta, u Duhu Svetom u zajedništvu s ostalima, pa tako »onaj koji boravi u Rimu zna da su mu Indijci udovi«“[94]

Drugi, pod utjecajem Ireneja: „Ta značajka sveobuhvatnosti, koja resi Božji narod, dar je samoga Gospodina; po tom daru katolička Crkva učinkovito i neprekidno teži k uglavljenju svega čovječanstva sa svim njegovim dobrima pod Kristom Glavom, u jedinstvu njegova Duha.“[95]

Uloga teologije otaca tiče se teme raznolikosti u jedinstvu. Riječ je o mnogolikosti ili raznoličnosti u Božjem narodu. Katolicitet dijelimo na: geografski, kulturni i povijesni. Geografski katolicitet, o kojem je još govorio sv. Ivan Zlatousti. očituje se jer je Crkva raširena među svim narodima, po cijelom svijetu. Spominjanje Indije onda je značilo zadnju poznatu točku svijeta, što je dalo težinu izjave. Kako bi postali dio Naroda Božjeg, nitko se nije trebao odreći svoje narodnosti ili građanstva. Kulturni katolicitet očituje se u usvajanju i uzdizanju svih duhovnih i kulturnih dobara pojedinog naroda.[96]

Povijesni katolicitet čini naravni dio Crkve, jer je uvjetovan kulturnim i geografskim datostima. Božji narod je suputnik svakog naroda. U skladu sa sv. Irenejom govorimo o cijelopovijesnom putovanju u kojem svi narodi teže svojem cilju: Isusu Kristu. To se ostvaruje po Crkvi koja je most narodima, jer je slobodna od posebnih oblika kulture, ona ih ujedinjuje u jedno.[97]

U LG 13,3 nalazimo još jedan detalj i bilješku iz teologije otaca:

> "Stoga su u crkvenom zajedništvu zakonito prisutne partikularne Crkve koje raspolažu vlastitim predajama, dok ostaje netaknut primat Petrove Stolice koja predsjeda sveukupnom skupu

[94] Usp. SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Ivanovo evanđelje* 65, 1: PG 59, 361.
[95] Usp. SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*,III, 16, 6; III, 22, 1—3: PG 7,
925 G926A i 955 G958A; Harvey 2, 87 s. i 120—123; Sagnard,izd. SC, 290—292 i 372 ss.
[96] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 270. 273-275.
[97] Usp.Isto, str. 275-276.

ljubavi[98], štiti zakonite različitosti te ujedno bdije nad time da ono što je partikularno ne samo da ne šteti jedinstvu nego mu, štoviše, služi.“

Ovdje nalazimo govor o odnosu između partikularne i opće Crkve u sastavu teme o sveopćem katolicitetu. Tu dolazi do izražaja katolicitet prema unutra. Svaka partikularna Crkva imao cijeli udio na Kristovoj Crkvi, ona se nalazi pod nadležnosti biskupa, koji u zajedništvu s papom upravlja Božjim narodom. Nauk kojeg preuzima i Koncil, sv. Ignacija, gdje Crkva Rima predsjeda u ljubavi: „Crkvi koja predsjeda u Rimu, Boga dostojnoj, časnoj, dičnoj, hvalevrijednoj, djelotvornoj, dostojnoj uslišanja, čistoj, onoj koja svemu bratstvu u ljubavi predsjeda, kojoj je Krist zakon“.[99] Time opravdano štitimo partikularne Crkve i njihove razlike od kojeg jedinstvo ne trpi. Za to se traži zrela i odrasla vjera, nasuprot mišljenju kako su samo rimokatolici pravi katolici.[100]

2.2.5. Katolički vjernici

U broju 14 nalazimo samo jedan citat otaca i to Augustinov iz djela *O krštenju protiv donatista*:

„No ne spašava se onaj koji, makar bio pritjelovljen Crkvi, ne ustraje u ljubavi, a ostaje u krilu Crkve »tijelom«, ali ne i »srcem«.[101]

U ovom broju nalazimo govor o pravoj pripadnosti Crkvi. Tu nam pomaže sam Augustin koji je već davno razmišljao na koncilski način. Iako znamo da je pripadnost Crkvi nužnost za spasenje, to ne ukida mogućnost Božje svemogućnosti. Kada govorimo o pripadnosti Crkvi, sakramentu spasenja, nas zanima tema vezana uz Augustinov nauk o stupnjevima pripadnosti Crkvi.[102]

---

[98] Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Rimljanima*, Proslov: izd. Funk, I, 252.
[99] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Rimljanima*, Proslov. u: Apostolski oci I., ur. Balta P., str. 65.
[100] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 276-277.
[101] Usp. SV. AUGUSTIN, *O krštenju protiv donatista*V, 28, 39: PL 43, 197: »Izreka: ‘unutra u Crkvi i vani’ posve se očito treba shvatiti u odnosu na srce, a ne na tijelo.« Usp. isto mjesto, III, 19, 26: st. 152; V, 18, 24: st. 189; *In lo.*, Tr. 61, 2: PL 35, 1800, te često drugdje.
[102] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 288-289.

2.2.6. Nekršćani

Broj 16 donosi misao o odnosu nekršćana prema Katoličkoj Crkvi. U temi o poganima nalazimo bilješku vezanu uz EuzebijaCezarejskog:

„Sve dobro i istinito, što se kod njih nalazi, Crkva smatra pripravom za evanđelje[103] i danim od Onoga koji rasvjetljuje svakoga čovjeka kako bi napokon imao život".

Možemo reći da i u ostalim religijama oni koji istinski traže Boga, uistinu ga u milosti i nalaze, a milost sama je Isus Krist.

2.2.7. Misijski značaj Crkve

Posljednji citat drugog poglavlja vezan uz crkvene oce, *Didache',*Ireneja i Justina Mučenika, nalazimo u posljednjem broju poglavlja:

> „Ali ako i svatko može krstiti one koji su uzvjerovali, ipak je dužnost svećenika dovršiti izgradnju Tijela euharistijskom žrtvom kako bi se ispunile Božje riječi upućene po proroku: »Od istoka sunca do zapada veliko je moje ime među narodima, i na svakome se mjestu žrtvuje i prinosi čisti prinos mojemu imenu« (Mal 1, 11)."[104] (LG 17,1)

Tekst nam donosi prikaz Isusovog poslanja svim učenicima, da navještaju evanđelje do nakraj zemlje. Navijestiti Krista, pozvani su i dorasli, svi vjernici Božjeg naroda po krštenju, potvrdi i euharistiji.

2.3. Treće poglavlje: Hijerarhijsko uređenje, posebice episkopat

2.3.1. Poziv i izbor dvanaestorice

Treće poglavlje obrađuje teme o hijerarhiji. Tema o Kristu koji osniva Crkvu na apostolima je tema bliska i draga crkvenim ocima. Apostoli su bili potvrđeni za službu na dan Duhova. Radi se o nutarnjem činu prianjanja uz Krista, nutarnja potvrda Duhom

[103] Usp. EUZEBIJE CEZAREJSKI, *Priprema za evanđelje*1, 1: PG 21, 28 AB.
[104] Usp. *Didache',* 14: izd. Funk, I, 32; SV. JUSTIN, *Razgovor s Trifunom*41: PG 6, 564; SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*IV, 17, 5: PG 7, 1023; Harvey, 2. 199 s;TRIDENTSKI KONCIL, 22. zasj., pogl. 1: Denz 939 (1742).

Svetim. Uobličava se biće slušatelja. Tim duhovskim uobličenjem Krist podiže Crkvu na apostolima i Petru, njihovoj glavi. Tri su dakle temelja Crkve: Isus, Petar i apostoli. Kako bi razriješili problem je li Isus osnovao Crkvu na Petru i apostolima, ili Petru ili apostolima, tekst je dobio veliku podršku crkvenih otaca, koje prikazujemo nakon teksta LG-a broja 19.[105]

> „Apostoli su, pak, posvuda propovijedajući evanđelje (usp. Mk 16, 20) koje su slušatelji primali po djelovanju Duh Svetoga, okupili sveopću Crkvu; nju je Gospodin utemeljio na apostolima i sagradio na blaženome Petru, njihovu prvaku, a sam joj je Isus Krist glavnim zaglavnim kamenom (usp, Otk 21,14; Mt 16,18; Ef 2, 20).[106]“

Prvo promotrimo misli Grgura Velikog (oko 596.g.). Čitamo iz predslovlja za blagdan sv. Matije: „Po apostolima skupljaš sveto Tijelo Sina svoga i na njima temelj Crkve svoje postavljaš“.[107] Također nalazimo slično u predslovlju za blagdan sv. Tome: „Uistinu je dostojno i pravedno… da ti uvijek i posvuda zahvaljujemo…, koji si uredio da tvoja Crkva počiva na apostolskim temeljima, iz kolegija kojih danas blaženog Tomu apostola slavimo“.[108]

Hilarije iz Poitiersa: „Budući da su apostoli pokazali dobru volju, toliko su se usavršili da su postali temelji Crkava“.[109]

Sv. Jeronim:

> „Reći ćeš da je Crkva utemeljena na Petru. Iako na drugom mjestu piše da je utemeljena na svim apostolima i da su svi dobili ključeve kraljevstva nebeskog i da svi jednako pridonose čvrstoći Crkve, ipak je među dvanaestoricom izabran jedan za Glavu da među njima ne dođe do razdora. Ali zašto nije za tu službu izabran Ivan, koji je djevičanski živio?“[110]

---

[105] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 349-350.

[106] Usp. *Grgurov sakramentarij*, Predslovlja blagdana sv. Matije i sv. Tome:PL 78, 51 i 152; usp. Cod. Vat. lat. 3548, f. 18; SV. HILARIJE IZ POITIERSA, *Komentar Psalma*67, 10: PL 9, 450; CSEL 22, p. 286. SV. JERONIM *Protiv Jovinianuma*1, 26: PL 23, 247 A; SV. AUGUSTIN, *Komentar Psalma*86, 4: PL 37, 1103: SV. GRGUR VELIKI, *Komentar Knjige o Jobu* XXVIII,V: PL 76, 455-456;PRIMAZIJE, *Komentar Knjige Otkrivenja*V: PL 68, 924 BC;PASHAZIJE RADB.,*In Mt* VIII, pog. 16: PL 120, 561 C; usp. LAV XIII, Pismo*Etsane*, 17. prosinca 1888.: ASS 21 (1888), 321.

[107] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 350. Citirano prema: *Grgurov sakramentarij*, PL 78, 50.

[108] Isto. PL 78, 152.

[109] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 351. Citirano prema: SV. HILARIJE, *Komentar Psalma* 67, 10. PL 9, 450.

[110] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 351. Citirano prema: SV. JERONIM, *Protiv Jovinianuma* 1, 26. PL 23, 258.

Sv. Augustin često tumači, ne usputno, kako su apostoli temelj Crkve. „U kojem su smislu apostoli i proroci temelji? U tome što svojim autoritetom podržavaju našu slabost. Po čemu su vrata? Po tome što kroz njih ulazimo u Božje kraljevstvo, jer nam navješćuju vjeru“.[111]

Sv. Grgur Veliki vidi zidanje Crkve već na početku vremena, dok je Jahve utvrđivao zemlju na temeljima. Ti temelji simboliziraju apostole u Crkvi, novoj Zemlji.[112]

Primazije Afrikanac, adrumetski biskup u šestom stoljeću, raspravlja kako apostoli mogu biti temelj ako je temelj Krist. Nastavlja i kaže, iako je Krist svjetlo, apostoli su također svjetlo svijeta. Apostoli su upaljena svijetla.[113] „Tako i da budu temelji apostoli zaslužiše u Kristu.“[114]

2.3.2. Biskupi – nasljednici apostola

Broj 20 se bavi povijesnim nastavkom apostolske službe po instituciji biskupa. Nalazimo bilješku vezanu za Klementa Rimskog:

> „Oni, naime, nisu imali samo razne pomoćnike u službi, nego su – kako bi se njima povjereno poslanje nastavilo – poslije svoje smrti kao oporuku svojim neposrednim suradnicima ostavili dužnost dovršiti i učvrstiti od njih započeto djelo,[115] povjeravajući im da se skrbe za cijelo stado u kojem ih je Duh Sveti postavio upravljati Božjom Crkvom (usp. Dj 20, 28).“

„Oni su, dakle, postavili takve ljude, a potom su odredili kad ovi umru njihovu službu preuzimaju drugi prokušani muževi.[116]

Nasljednici apostola svoj su razvoj ostvarili kroz tri etape. U prvoj fazi kršćanstvo je usko vezano uz judaizam. Druga faza pronalazi episkope i đakone. U trećoj fazi nalazimo monarhičnog biskupa. Prvu potvrdu ovakvog ustroja nalazimo kod

[111] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 351. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Komentar Psalma* 81, 4. PL 37, 1103.
[112] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 351.
[113] Usp. Isto.
[114] Isto. Citirano prema: PRIMAZIJE, *Komentar Knjige Otkrivenja* V. PL 68, 924.
[115] Usp. Dj20, 25-27; 2 Tim 4, 6s. usp. 1 Tim 5, 22; 2 Tim 2, 2; Tit1, 5; SV. KLEMENT RIMSKI., *Poslanica Korinćanima*44, 3: izd.Funk, I. 156.
[116] SV. KLEMENT RIMSKI, *Poslanica Korinćanima*44, 2; Funk, I, 154 s.

Ignacija Antiohijskog u njegovim poslanicama početkom drugog stoljeća, a nalazimo ga spomenutog u idućoj bilješci, kao i Tertulijana[117]:

> „Među različitim oblicima služenja, koji se tamo od prvih vremena vrše u Crkvi, prema svjedočanstvu predaje prvo mjesto zauzima služba onih koji su postavljeni u biskupstvo te po nasljedstvu,[118] koje teče od početka, imaju mladice apostolskoga sjemena.“[119] (LG 20,2)

Sv. Klement:„Predviđajući budućnost, apostoli su postavili one koje smo spomenuli (biskupe) i dali naredbu da, pošto umru, njihovu službu prime drugi prokušani muževi“.[120] Time su biskupi nasljednici apostola. Može značiti i da nakon smrti biskupa njihovu službu naslijede drugi biskupi. Želi se naglasiti briga Crkve da službe naslijede pravodobni ljudi.

Tertulijan:

> „Ako neke hereze imaju smjelosti da se posiju u apostolsko doba, da bi se činilo da potječu od apostola, jer su tobože postojale već za apostola, mi im možemo reći: neka pokažu porijeklo svojih Crkava. Nek nam podastru popis svojih biskupa koji bi od jednog biskupa do drugog nasljedstvom tako tekao te bi prvi biskup imao za autora ili prethodnika kojeg apostola ili kojeg apostolskog muža, ali takvog koji je s apostolima ustrajao. Takve početke imaju sve apostolske Crkve: Crkva u Smirni ima Polikarpa, kojega je namjestio sv. Ivan; Rimljani se pozivaju na Klementa, kojega je zaredio sv. Petar. Isto tako i druge Crkve iznose one koje su apostoli uzeli u episkopat pa kao izdanci potječu iz apostolskog sjemena“.[121]

U pozadini leži misao o božanskom porijeklu vlasti u Crkvi. Bog je dao apostolima da predaju vlast jedni drugima.[122]

Takvo prebacivanje vlasti služenja u Crkvi s jednih na druge, s apostola na biskupe, te biskupi jedni drugima, postaje predajom u Crkvi. O tome piše sv. Irenej Lionski u djelu *Protiv krivovjerja*: „Apostolsku predaju koja se zbiva pred očima cijelog

---

[117] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 356-357. Usp. Prema SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Tralcima*, II, 1,2; *Poslanica Magnežanima*, XIII, 2. Funk, I, str. 205. i 201.

[118] Usp. TERTULIJAN, *Propisi za heretike*32; PL 2, 52 s; i češće SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI.

[119] Usp. TERTULIJAN, *Propisi za heretike*32; PL 2, 53.

[120]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 357. Citirano prema: SV. KLEMENT RIMSKI I, *Poslanica Korinćanima* 44,2. Funk, I, str. 117.

[121]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 357.Citirano prema: TERTULIJAN, *Propisi za heretike* 32. PL 2,52-53.

[122] Usp. Isto.

svijeta mogu vidjeti svi koji žele vidjeti istinu. U svakoj Crkvi možemo naznačiti one koje su apostoli postavili za biskupe i njihove nasljednike sve do naših vremena“.[123]

Nadalje, spomen crkvenih otaca, nalazimo u govoru o ulozi biskupske službe, dva teksta sa čak pet bilješki vezanih uz crkvene oce koje donosimo u daljnjem tekstu.

„Tako se prema svjedočenju sv. Ireneja, po onima koje su apostoli postavili za biskupe te po njihovim nasljednicima sve do nas po svem svijetu očituje[124] i čuva[125] apostolska Predaja.“ (LG 20,2)

„Biskupi su, dakle, prihvatili služenje zajednici s prezbiterima i đakonima[126] kao pomoćnicima, stojeći mjesto Boga na čelu stada[127] kojemu su pastiri, i to kao učitelji nauka, svećenici svetoga bogoslužja i služitelji u upravljanju.[128]“ (LG 20,3)

Narav te vlasti je poslanje Sina od Oca, tako apostoli šalju biskupe, a biskupi jedni druge i čitav Božji narod. Svi teže spasenju u Kristu. Radi se o uvođenju u Božju vlast poradi života vječnoga. Biskup u zajednici vjernika zauzima mjesto Krista. Po riječima Ignacija Antiohijskoga biskupi predsjedaju Crkvom umjesto Boga, vode brigu za obitelj: „jer koga god glava obitelji pošalje da upravlja njegovim kućanstvom, trebamo ga prihvatiti kao samoga onoga tko ga šalje. Biskupa, dakle, valja častiti kao samoga Gospodina.“[129] Biskupi su od Očeve ljubavi i od Gospodina Isusa Krista dobili zadatak voditi zbor vjernika. Na osnovu Svetog Pisma je teško odrediti ulogu episkopa, zato nam uvelike pomaže rana predaja na čelu sa sv. Klementom Rimskim, sv. Ignacijem Antiohijskim, sv. Ciprijanom i sv. Justinom Rimskim. Sv. Klement navodi da su biskupi odgovorni za propovijedanje evanđelja, za prinošenje žrtava i za stanje u zajednici, za njen mir i život:

> „Također je svojom svevišnjom voljom odredio gdje i tko da žrtve i bogoslužja slavi… Ali to nije novost jer je o biskupima i đakonima pisano pred mnogo vremena. Pismo, naime, negdje ovako

[123]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 358. Citirano prema: SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*, III, 3,1. PG 20, 47.

[124] Usp. SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*,III. 3, 1; PG 7, 848 A; Harvey 2. 8; Sagnard, 100 s.: »manifestatam - očitovanom«.

[125] Usp. SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*,III, 2, 2: PG 7, 847; Harvey 2, 7; Sagnard, 100: »čuva se«, usp. isto mj., IV, 26, 2:st. 1053; Harvey 2, 236, i IV, 33, 8,st. 1077; Harvey 2, 262.

[126] SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI,*Poslanica Filadelfljanima*,Proslov: izd. Funk, I, 264.

[127] SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Filadelfljanima*1, 1; *Poslanica Magnežanima* 6.1: izd. Funk, I, 264 i 234.

[128] SV. KLEMENT RIMSKI, 1. c, 42, 3-4; 44, 3-4; 57, 1-2:izd. Funk, I, 152, 156, 171 s; SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Filadelfljanima*2;*Poslanica Smirnjanima*8; *Poslanica Magnežanima*3; *Poslanica Tralcima*7: izd. Funk, I, 265 s; 282; 232; 246 s itd.; SV. JUSTIN, *Razgovor s Trifunom*, I, 65: PG 6, 428; SV. CIPRIJAN, *Pisma.* drugdje.

[129]IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica* Efežanima VI, 1. u: Apostolski oci I., ur. Balta P., str. 45.

> veli: *Postavit ću im glavare u pravednosti i njihove poslužitelje u vjeri*. … I naši su apostoli po Gospodinu našemu Isusu Kristu znali da će biti prepirke oko biskupske službe. Zbog toga, dobro znajući što će se dogoditi, postaviše ranije spomenute i zatim zapovjediše da nakon njihove smrti njihovu službu preuzmu drugi prokušani muževi. … Stoga vi , koji postaviste temelj pobuni, u posluhu se podložite starješinama i uz pokajanje se popravite svinuvši koljena svoga srca.“[130]

Prema Justinu jedino biskup predsjeda euharistijskim slavljem unatoč svećenicima oko njega. Sv. Ciprijan svodi funkcije učitelja evanđeoskog nauka, svetog bogoslužja, službenika uprave Crkve na biskupe koji su naslijedili apostole kao njihovi zamjenici.[131]

2.3.3. Sakramentalnost biskupa

U ovom broju tekst se bavi otajstvenom, kristološkom i duhovskom linijom biskupske službe. Teme broja su: Kristova prisutnost u biskupima, biskupsko posvećenje je sakrament, sakrament biskupstva daje trostruku službu.[132] Utjecaj otačke misli nalazimo u sve tri teme.

Tekst LG 21 govori o prisutnosti Krista kroz biskupe, u citatu nalazimo bilješku vezanu uz Lava Velikog :„Sjedeći, naime, zdesna Bogu Ocu, on nije odsutan u zboru svojih biskupa,[133] nego on u prvom redu po njihovoj izuzetnoj službi propovijeda svim pucima riječ Božju, a vjernicima neprestano dijeli sakramente vjere;“

Želi se reći da Krist nije umro, nego je uskrsnućem nastavio živjeti, te je djelovao preko apostola, a tako djeluje i preko biskupa. Inspiracija teksta se nalazi u riječima pape Lava Velikog: „Gospodin Isus Krist je, predragi, posred vjernika, što ne vjerujemo lakovjerno, nego pouzdano. Premda sjedi s desne Ocu… Veliki Svećenik nije ipak daleko od zbora svojih biskupa.“[134]

---

[130]KLEMENT RIMSKI, *Poslanica Korinćanima* XL 3. XLII 5. XLIV 1-2. LVII 1-2., u: Apostolski oci II, ur. Balta P., Verbum, Split, 2010. str. 77. 79. 80. 91-92.

[131] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 358-360. Usp. prema: SV. CIPRIJAN, *Jedinstvo Katoličke Crkve* 4-5. u: Sv. Ciprijan: Jedinstvo Crkve. Euharistija. Molitva Gospodnja, ur. Mandac M., Služba Božja, Makarska, 1987., str. 106-109.

[132] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 362-363.

[133] SV. LAV VELIKI, *Propovijedi*5, 3: PL 54, 154.

[134]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 364.Citirano prema: SV. LAV VELIKI, *Propovijedi* 5, 3. PL 54, 154.

Iako u tekstu ne nalazimo bilješku sa patrističkim teolozima koje ćemo navesti, tekst je utemeljen na ekleziologiji patristike. Kada LG kaže da po biskupima sam Gospodin propovijeda, dijeli sakramente, upravlja i vodi Narod, usmjeravamo se na Augustinove riječi: „Neka krsti Petar, ali to krsti Krist; neka krsti Pavao, ali to Krist krsti; neka krsti Juda, ali Krist krsti“.[135]

Drugu temu, o biskupskom posvećenju kao sakramentu, nalazimo u 4. i 5. stoljeću, kada pojedini tipovi napadaju razliku između svećeničkog i biskupskog ređenja. U ovoj temi također nalazimo veliki doprinos ne spomenutih otaca. Tada ustaju Epifanije Salaminski, Ambrozije i Augustin te brane nauk od takvih mišljenja, prema kojima biskupstvo nije sakrament. Biskup se time smatra samo čašću i upravom većim od prezbitera. Tu tezu prihvaćaju kasnije Petar Lombardski, Albert Veliki, Bonaventura i Toma Akvinski. Vrhunac reda smatra se prinošenjem euharistijske žrtve. Nije se razmišljalo o drugom načinu vlasti posvećivanja i potpunoj preobrazbi u nasljednike apostola. Radi se o potvrdi učiteljske i pastirske vlasti polaganjem ruku, tj. punomoći Duha Svetoga. Još su i sv. Atanazije, Ivan Zlatousti, Teodoret, Pelagije i drugi u Pavlovu pismu Timoteju iščitavali ređenje biskupa.[136]

Broj 21,2 LG-a donosi nauk o biskupskom posvećenju, pri čemu se misli crpe iz *Traditioapostolica*, HipolitaRimskog:„Sveti sabor, pak, naučava da se biskupskim posvećenjem dijeli punina sakramenta reda koja se doista i po liturgijskom običaju Crkve i glasom svetih otaca naziva najviše svećeništvo, vrhunac svete službe.[137]“

Uvid u Predaju ne ostavlja nikakvu sumnju u sakramentalnost biskupskog posvećenja. Riječ svećenik se upotrebljava za biskupa. On je prvi i pravi svećenik, najviši svećenik i vrhunac svete službe. Najvjerojatniji izvor terminologije je *Traditioapostolica*Hipolita Rimskog iz drugo na treće stoljeće. Biskup posvetitelj moli da Bog podijeli novoređeniku „snagu Vrhovnog Duha, koga je dao svome Sinu, Isusu

[135]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 365. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Homilije na Ivanovo evanđelje*, tr VI, 7. PL 35, 1428.

[136] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 368-369.

[137] U *Trad. Apost.* 3: izd. Botte, *SC.*,str. 27-30, biskupu se dodjeljuje »prvenstvo svećeništva«. Usp. *SacramentariumLeonianum*, izd. C. Mohlberg, *SacramentariumVeronense*, Rim, 1955., p. 119: »Za službu vrhovnog svećeništva … Ispuni u svojim svećenicima vrhunac svojeg otajstva«, Isti, *LiberSacrameniorum Romance Ecclesiae*, Rim, 1960., str. 121-122: »Udijeli im, Gospodine, biskupsku stolicu da upravljaju tvojom Crkvom i svekolikim pukom.« Usp. PL 78, 224.

Kristu, i koga je Krist dao svetim apostolima“.[138] Također, necitirani u teksu LG-a, ali skladni, Sv. Ignacije, Irenej, Ciprijan, Atanazije, Efrem, Bazilije, Zlatousti, Teodoret, svi svjedoče kako je biskup „zaodjenut milošću Božjom“[139], „Očevom moću“[140], kako je primio „karizmu Duha Svetoga“[141], „onaj Duh koji je dan na Duhove ispunio apostole“[142].

Česti slučajevi su bili ređenja biskupa koji nisu bili svećenici. Npr. sv, Ambrozije, što svjedoči Grgur Nazijanski u djelu *Molitve*.[143] Također Filogon u vrijeme Ivana Zlatoustog,[144 te] lektor Antonije kojeg je posvetio Augustin[145].

Treća tema broja, o trostrukoj službi, usko je vezana uz biskupe. Zadaća posvećivanja, poučavanja i upravljanja. Do Koncila se mislilo da biskup posvećivanjem dobiva vlast posvećivanja, a da vlast jurisdikcije prima od Boga, preko Pape, ali ne preko ređenja. Tako su mislili OptatMilevitanski, Ambrozije i Lav I. Veliki.[146] Dajući biskupima trostruku službu postaju veliki svećenici Božjeg naroda. Takvima ih i predstavlja molitva ređenja Hipolita Rimskog, koji je izravno spomenut u idućoj bilješci, LG-a, 21,2.

Izrazi kojima se služi tekst navodi na misao da su biskupi Kristovi vikari:

> „Iz predaje, naime, koja se jasno očituje osobito u liturgijskim obredima i praksi kako istočne tako i zapadne Crkve, razvidno je da se polaganjem ruku i riječima posvećenja tako daje milost Duha Svetoga[147] i tako utiskuje sveti biljeg, da biskupi na izvrstan i vidljiv

[138]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370. Citirano prema: SV. HIPOLIT IZ POITIERSA, *Trad. Ap.* n. 3. Izd. Botte, *SourcesChret*., str. 27 sl.

[139]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370. Citirano prema: SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Polikarpu*, 1, 2. Funk, I, str. 247. U nastavku slijede citati (3) samo dvojice od spomenutih otaca.

[140]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370. Citirano prema: SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Magnežanima* 3, 1. Funk, I, str. 193.

[141]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370.

[142]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370. Citirano prema: SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja* 4, 26. PG 7, 1053.

[143] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 370. Usp. prema: SV. GRGUR NAZIJANSKI, *Molitve* 18,33. PG 35, 1028-29.

[144] Usp. Isto. Usp. prema: SV. IVAN ZLATOSUTI, *Homilije blaženom Filogoniju*6,2. PG 48, 751.

[145] Usp. Isto. Usp. prema: SV. AUGUSTIN, *Pisma* 209,3. PL 33, 953 sl.

[146] Usp.Isto, str. 372. Usp. prema: OPTAT MILEVITANSKI, *O raskolu donatista sa Parmenijem*7, 3. PL 11,1087; Vidi T. ŠAGI-BUNIĆ, Krštenje izvan Crkve, KS, Zagreb, 1970; SV. AMBROZIJE, *Pisma* 11,4. PL 16,946; SV. LAV VELIKI, *Pisma* 42. PL 54, 150.

[147]Usp. *Trad. Apost.* 2, izd. Botte, 27.

način imaju ulogu samoga Krista, Učitelja, Pastira i Svećenika i da djeluju u njegovoj osobi.[148]“

Tekst LG-a slijedi misao crkvenih otaca „*Biskup vrši ulogu Krista* (Ciprijan).[149] Po Zlatoustom biskup je *slika* (ikona) i *simbol* Krista.[150] Sv. Ambrozije u biskupima također gleda Kristovu sliku.[151] Po Ambroziasteru svećenici prinose Bogu žrtve *mjesto Krista*, njegovi su *vikari*.[152] Fraza je Teodora Mopsuetskog o >>gledanju<< samog Krista u vidljivim službenicima.[153]Hesihiju Jeruzalemskom biskupi predstavljaju >>kopiju<< Krista.[154]“

2.3.4. Biskupski zbor i njegova Glava

Prvi dio broja 22 donosi govor o Biskupskom kolegiju kroz ukorijenjenost u Predaji i način na koji se postaje članom kolegija. U tekstu nalazimo bilješke vezane uz Dionizija Aleksandrijskog (kod Euzebija), Euzebija, Tertulijana i iCiprijana.

„Već prastaro pravilo, prema kojemu su biskupi postavljeni diljem cijeloga svijeta komunicirali međusobno i s rimskim biskupom u povezanosti jedinstva, ljubavi i mira[155] te isto tako okupljanje na koncilima,[156] gdje se zajednički odlučivalo[157] o važnijim pitanjima

[148] SV. CIPRIJAN, *Pisma*63, 14: PL 4, 386; Hartel, III B, p. 713: »Svećenik doista djeluje na mjestu Krista.« SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Drugu poslanicu Timoteju* 2, 4: PG 62, 612: Svećenik je Kristov »svmbolon«; SV. AMBROZIJE, *Homilija na Psalam*38, 25-26: PL 14, 1051-52; CSEL 64, 203-204;AMBROZIASTER*Homilija na Prvu poslanicu Timoteju*5, 19: PL 17, 479 C i *Homilija na Poslanicu Efežanima*4, 11-12: ST. 387; C. TEODOR MOPSUESTIJSKI, *Katehetske homilije*XV, 21 i 24: izd.Tonneau, 497 i 503;HEZIHIJE JERUZALEMSKI, *Komentar Levitskog zakonika*L. 2, 9, 23: PG 93, 894B.

[149]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 374. Citirano prema: SV. CIPRIJAN, *Pisma* 63, 14. PL 4, 386.

[150]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 374. Citirano prema: SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Drugu poslanicu Timoteju* 2,4. PG 62, 612.

[151]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str 374. Citirano prema: SV AMBROZIJE, *Homilija na Psalam* 38, 25-26.

[152]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*,str. 374. Citirano prema: AMBROZIASTER, *Homilija na Prvu poslanicu Timoteju* 5, 19. PL 17, 479; *Homilija na Poslanicu Efežanima* 4, 11-12. PL 17, 387.

[153]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 374. Citirano prema: TEODOR MOPSUESTIJSKI, *Katehetske* homilijeXV, 21 i 24. izd. Tonneau, str. 479. i 503.

[154]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 374. Citirano prema: HEZIHIJE JERUZLEMSKI, *Komentar Levitskog zakonika* 4. 2, 9, 23. PG 93, 894.

[155] Usp. EUZEBIJE, *Crkvena povijest*, V, 24, 10: GCS II, 1, 495; izd. Bardy, *SC*II, 69;DIONIZIJE, kodEuzebija, nav. mj., VII, 5, 2: GCS II, 2, 638 s; Bardy, II, 168 s.

[156] Usp. o starim koncilima:EUZEBIJE, *Crkvena povijest*V, 23-24: GCS II, 1, 488 ss: Bardy, II, 66 ss i češće. PRVI NICEJSKI KONCIL, kan. 5.: COD, 7.

[157] TERTULIJAN, *O postu*13: PL 2, 972 B; CSEL 20, 292. lin. 13-16.

nakon što je odluka bila odvagnuta vijećanjem mnogih,[158] pokazuju kolegijalnu narav značaj biskupskog reda; to očito potvrđuju ekumenski koncili koji su se održavali tijekom vjekova.“ (LG 22,1)

Biskupski kolegij u Predaji posebno dotiče naš rad.[159] Biskupi su zajedno sa prezbiterima i đakonima vodili svoje zajednice. Biskupi međusobno surađuju.[160]

Dionizije (kod Euzebija) piše Stjepanu u Rimu:

„Sad, brate, znaj da su se ujedinile sve Crkve Istoka i, još dalje, da su svi njihovi poglavari posvud jednodušni i da se raduju iznad svake mjere miru koji su postigli preko svakog očekivnja. Demetrije u Antiohiji, Teoktist u Cezareji, Mazaban u Eliji, Marin u Tiru, jer je Aleksandar umro; Helidor u Laodiceji, Firmilijan i sva Kapadocija: citiram samo najslavnija imena među biskupima, da izbjegnem duljinu u pisanju i dosadu u izlaganju. Obje Sirije i Arabija kojima ste pritjecali u svakoj zgodi u pomoć i kojima upravo pišete, Mezopotamija, Pont, Bitinija, jednom rječju, svi i posvud se vesele na postignutoj slozi i bratskoj ljubavi i slave Boga“.[161]

Značajni su provincijalni sabori, poznati od Viktora pape (oko 190.g.). Euzebije:

„Sinode i zborovi biskupa sakupiše se da rasprave o tom pitanju. Svi su se složili… da se otajstvo Gospodinova uskrsnuća slavi u nedjelju.. Sačuvalo se sve do sada pismo biskupa koji su zasjedali u Palestini i kojima je predsjedao Teofil, biskup u Cezareji, i Narcis, biskup u Jeruzalemu. I drugo pismo o istom pitanju onih koji su se sabrali u Rimu. Prema tom pismu u Rimu je tada bio biskup Viktor. Pa opet pismo biskupa Ponta, kojima je predsjedao Palmas, kao najstariji među njima. I još jedno Crkava u Galiji, gdje je biskup bio Irenej… I pisma mnogih drugih… Ali biskupi u Aziji su tvrdili da treba obdržavati stari običaj… Njih je predvodio Polikrat“.[162]

Tako je Crkva kolegijalno rješavala svoje probleme.

Ciprijan je prvi koji upotrebljava riječ kolegij. „Dostojno je poštivanja *Tijelo* biskupa, sjedinjenih vezom jednodušnosti i lancem jedinstva, tako da, ako jedan član

[158] SV. CIPRIJAN, *Pisma*56, 3: Hartel, III B, p. 650; *Bayard*, 154.

[159] Kršćani prvih stoljeća, nisu imali mogućnosti povezivanja kao što ih imamo mi danas, ali su imali veliku svijest o jedinstvu. Živjeli su i radili sa sviješću jednog identiteta. Iako prividno, živjeli su odvojeni, ali su itekako osjetili i prianjali uz jedinstvo koje potiče sam Krist, jedinstvom svoga tijela. Tako su oni, ne naglašavajući i ne ističući povezanost svih mjesnih zajednica jedne s drugom, duboko živjeli zajedništvo, što se očitovalo podsvjesnom težnjom za jedinstvo. Najbolji primjer su izvanredne i opasne situacije po Crkvu, bilo izvana ili iznutra, pri čemu kršćani ostaju ujedinjeni u apostolskoj vjeri i nauku.

[160] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 383.

[161] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*. Citirano prema: EUZEBIJE, *Crkvena povijest*, VII, 5, 1-2 SC, 41, str. 168-69.

[162] Isto, V, 23-24, u SC, 41, str. 66-67.

našeg *Kolegija* pokuša uvesti kakvu herezu i Kristovo stado uništiti, drugi interveniraju kao pravi pastiri i supastiri te Gospodinove ovce skupljaju opet u ovčarnicu… Jer, iako nas je mnogo pastira, jedno je samo stado koje pasemo i mi moramo skupljati i brinuti se za sve ovce koje je Krist krvavom mukom stekao.“[163] U 4. i 5. st. ustalio se naziv kolegij. Prije su se nazivali bratstvom.[164]

2.3.5. Odnosi biskupa u biskupskom zboru

Broj 23 donosi nauk o pojedinim biskupima. Tekst LG-a koristi Ciprijanovu teologiju iz njegovih *Pisama*: „Pojedinačni su, pak, biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim partikularnim Crkvama,[165] oblikovanima na sliku sveopće Crkve; u njima i iz njih postoji jedna i jedina katolička Crkva.[166]“

U biskupu nalazimo cijelu zajednicu, tako cijela Crkva zajedničari u kolegiju: „Biskup je u Crkvi i Crkva je u biskupu. Ako netko nije s biskupom, nije s Crkvom“[167], po sv. Ciprijanu.

Nadalje u govoru o upravljanju Crkvom: iako biskupi predsjedaju svaki svojomCrkvom, biskupi su poslani od Isusa Krista naviještati cijelom svijetu evanđelje, zato su pozvani upravljati cijelom Crkvom.[168]

Prožimanje opće Crkve s mjesnom i obratno dobro rečeno nalazimo kod HilarijaPoitierskog: „Iako je jedna Crkva na svijetu, ipak svaki grad ima svoju Crkvu. I jedna je u svima, premda je više njih, jer jedna je u više njih“[169]. Slijedi citat sa bilješkom u kojoj nalazimo Hilarija, te Pseudo Bazilija i Grgura Velikog: „Uostalom, posve je sigurno da dobro upravljajući svojom Crkvom kao dijelom sveopće Crkve, oni

[163]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 384. Citirano prema: SV. CIPRIJAN, *Pisma* 68, 3-4. Hartel, 746-747.

[164] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 384.

[165] Usp. SV. CIPRIJAN, *Pisma*66, 8: *Hartel*III, 2. 733: »Biskup je u Crkvi i Crkva je u biskupu.«

[166] Usp. SV.CIPRIJAN, *Pisma*55, 24: Hartel, 642, r. 13: »Jedna je Crkva diljem svijeta razdijeljena u mnoge udove.« *Pisma*36, 4: Hartel, 575, r. 20-21.

[167]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 400. Citirano prema: SV. CIPRIJAN, *Pisma* 66, 8. Hartel III B, str. 733.

[168] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 400-402.

[169]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 402. Citirano prema: SV. HILARIJE IZ POITIERSA, *Komentar Psalma* 14, 3. PL 9, 301 A.

djelotvorno pridonose dobru čitavoga otajstvenog Tijela koje je također Tijelo Crkava.[170]“

U LG 23,2 nalazimo tekst o ulozi biskupa da se brinu za širenje evanđelja po svem svijetu, gdje nalazimo papu Celstina: „Skrb za naviještanje evanđelja diljem sve zemlje pripada zboru pastira: svima je njima zajedno Krist dao nalog obvezajući ih na zajedničku službu, kako je to već papa Celestin stavio na srce ocima Efeškoga koncila.[171]“

Papa Celestin preporuča na efeškom saboru navješćivati evanđelje:

> „Briga navješćivanja, koju je Gospodin naložio apostolima prešla je na sve Gospodinove svećenike zajedno. Pravom nasljedstva smo svi mi, koji mjesto njih po raznim krajevima propovijedamo Gospodinovo ime, obvezani brinuti se za navješćivanje Evanđelja na temelju riječi, koja im je kazana: Idite, učinite sve narode mojim učenicima (Mt 28,20), Pripazit, braćo moja, jer primismo skupni nalog. Htio je da i mi svi radimo ono što je njima svima zajedno naložio“.[172]

2.3.6. Služba posvećivanja

U broju 26 nalazimo govor o biskupu koji ima dužnost voditi svoju zajednicu posebno u vidu euharistije, kojoj on sam predsjeda, misao vodilju su postavili Ignacije Antiohijski i Augustin.

Kristova Crkva je prisutna u svim mjesnim zborovima vjernika koji se okupljaju oko osvojih pastira. A „biskup, proviđen puninom sakramenta Reda, »upravitelj je milosti vrhovnoga svećeništva«, osobito u euharistiji, koju sam prinosi ili se skrbi za njezino prinošenje,[173] i po kojoj Crkva neprekidno živi i raste“. Biskup je veliki svećenik svoje biskupije, djelitelj svih dobara biskupije. Euharistija je glavni izvor spasenja. „U svakom zajedništvu oltara pod svetom službom biskupa[174] pokazuje se simbol one ljubavi i »jedinstva otajstvenog tijela, bez kojeg [tj, jedinstva] ne može biti spasenja«.“ Valjana je po sv. Ignaciju, tek kad joj predsjeda biskup. Opća Crkva se ne

[170]Usp. SV. HILARIJE IZ POITIERSA, *Komentar Psalma*14, 3: PL 9, 206: CSEL 22, 86; SV. GRGUR VELIKI, *Komentar Knjige o Jobu,* IV, 7, 12: PL 75, 643 C; Ps.-BAZILIJE, *Komentar na Izaiju*15, 296: PG 30, 637 C.

[171]Usp. SV.CELESTIN, *Pisma*18, 1-2, ad Conc. Eph.: PL 50, 505 AB; izd. SCHWARTZ, *Acta Conc. Oec.* I, 1, 1, 22; Usp. BENEDIKT XV, Ap. Pismo*Maximumillud*:AAS 11 (1919) 440. PIO XI, Enc. *RerumEcclesiae,* 28. veljače 1926.: AAS 18 (1926.) 69; PIO XII, Enc. *FideiDonum,* 1. c.

[172]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 402. Citirano prema: SV. CELESTIN, *Pisma* 18, 1-2. PL 50, 505 B.

[173]Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Smirnjanima*8, 1: izd. Funk, I, 282.

[174]Usp. Isto.

sastoji od mjesnih Crkava, nego se ostvaruje u njima. „U tim zajednicama, makar su one; često malene i siromašne ili žive u raspršenosti, prisutan je Krist, čijom se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.[175]“

„Sv. Ignacije Antiohijski traži za ostvarenje Crkve jednu Euharistiju, jedan oltar i jednog biskupa.“[176]

„Prema sv. Augustinu Euharistija je sakramenat>>koji izgrađuje Crkvu kao zajednicu u svoje vrijeme<<, >>po Euharistiji smo ono (Krist, Crkva) što primamo<<.“[177]

Iako nije izravno prisutan u tekstu „i Papa Lav Veliki je iste misli: >>Sudioništvo u tijelu i u krvi Kristovoj ne čini ništa drugo nego da prijeđemo u ono što primamo.<<“[178]

LG 26,2-3 donosi nauk o dijeljenu sakramenata. Biskup ima vrhovnu vlast u biskupiji. Ako se slavi liturgija biskup vodi liturgiju.[179] Tekst slijedi misao Hipolita Rimskog. Biskupi „Službom riječi priopćuju silu Božju vjernicima na spasenje (usp, Rim 1, 16), a po sakramentima, čije pravilno i plodno podjeljivanje uređuju svojom vlašću,[180] oni posvećuju vjernike.“

Iako ne citirano u LG-u koristi nam ovaj primjer: „Kad je Valerije, stari hiponski biskup, dao da i njegovoj prisutnosti propovijeda Augustin, još prezbiter, cijela se Afrika digla protiv toga (premda je Augustin lijepo propovijedao).“[181]

---

[175]Usp. SV. AUGUSTIN, *Protiv Fausta*12, 20: PL 42, 265; *Propovijedi*57, 7: PL 38, 389. itd.

[176]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 426. Citirano prema: SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Filadelfljanima*, 4. Funk, I, str. 226.

[177]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Protiv Fausta* 12, 20. PL 42, 265; SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 57, 7. PL 38, 389.

[178]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*. Citirano prema: SV. LAV VELIKI, *Propovijedi* 63, 7. PL 54, 357.

[179] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 427-428.

[180]Usp. Hipolitovu*TraditioApostolica*,2-3: izd.Botte, 26-30.

[181]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 428; Razmišljajmo o ovom slučaju. Ovdje vidimo na djelu osjećaj vjere Naroda Božjeg. Svi, cijela Crkva Afrike je ustala na noge, usprotivivši se potezu Augustina i njegova biskupa. Duboki osjećaj za red, potaknuo je Crkvu ustati protiv narušavanja ustaljenog reda. Svaka služba nosi određene prava i zadaće. Kada je Augustin propovijedao u nazočnosti biskupa narušio se poredak uloga. Zaključak je slijedeći: službe su bile strogo određene, točno se znalo tko što radi. Možemo uzeti u obzir da je biskup možda bio star ili bolestan. Crkva je svejednako protestirala. Čak i utoliko ako je sam biskup dozvolio Augustinu propovijedati, možda i što je smatrao korisnim, jer je Augustin imao razvijen dar propovijedanja. Možemo li ovdje vidjeti naznake liturgijske reforme Drugog vatikanskog sabora, a tiče se uloge đakona i propovijedanja na liturgijskom slavlju u nazočnosti biskupa?

2.3.7. Služba upravljanja

U broju o službi upravljanja naglasak je na služenju. Teme su: biskupska vlast i biskupsko služenje.[182]

Spomen teologije crkvenog oca, Ignacija Antiohijskog, nalazimo u drugoj temi (LG 27,3) koja govori o biskupskom služenju.

„Vjernici, pak, moraju pristajati uz biskupa kao Crkva uz Isusa Krista i kao Isus Krist uz Oca, da po jedinstvu sve bude u skladu[183] i obiluje na slavu Božju (usp. 2 Kor 4,15).“

2.3.7. Prezbiteri u odnosu prema Kristu, biskupima, prezbiteriju i kršćanskom narodu

Tekst počinje izjavom o biskupima koji su prvi nasljednici Krista, te dalje dijele dužnosti u ime Krista. Tekst se služi ostavštinom Ignacija Antiohijskog:

> „Krist, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (usp. Iv 10, 36), po svojim je apostolima učinio dionicima svoga posvećenja i poslanja njihove nasljednike, tj. biskupe,[184] koji su u različitom stupnju zakonito predali dužnost svoje službe raznim nositeljima u Crkvi.“ (LG 28,1)

Iz teksta LG-a, o prezbiterima, je izostavljena fraza iz pontifikala sadržana u Hipolitovoj tradiciji o podjeljivanju *Mojsijeva duha* sedamdeset i dvojici starješina. Misli idu u smjeru da je biskup izvor milosti prezbitera.[185]

Nadalje, slijedećim tekstom LG-a, nalazimo govor o stupnjevima svećeništva. Još od apostola nalazimo stupnjevite službe u Crkvi (Dj 11,30; 21,18., 1 Tim 4,14., 2 Tim 1,6). Prezbiteri preko apostola i biskupa sudjeluju u posvećenju Kristu. Prezbiteri sudjeluju na punini sv. Reda, ali ju ne posjeduju. Razlika je u stupnju participiranja na Kristovu svećeništvu. Da prezbiteri nemaju vrhunac biskupstva piše još i papa Inocent I (415.g.)[186], Ciprijan, Grgur Nazijanski i Pseudo Dionizije, što koristi i naš idući citat:

---

[182] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 431.
[183]Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Efežanima*6, 1: izd. Funk, I. 216.
[184]Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Efežanima*6, 1: izd. Funk, I, 218.
[185] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 440-441.
[186] Usp.Isto, str. 439-441. Usp. prema: INOCENT I., I, DS 215 (98).

> „Premda prezbiteri nemaju najviši stupanj svećeništva, a u obnašanju svoje vlasti ovise o biskupima, ipak su s njim povezani svećeničkom čašću[187] te na sliku Krista, vrhovnoga i vječnoga svećenika (usp. Heb 5, 1-10; 7, 24; 9,11-28) po sakramentu Reda kao pravi svećenici Novoga zavjeta[188] posvećuju za propovijedanje evanđelja, za vođenje vjernika i za vršenje službe Božje.“ (LG 28,1)

U Predaji je lako vidjeti razlikovanje stupnjeva sv. Reda. Po Ignaciju Antiohijskom prezbiterij ima točku okupljanja u biskupu. Dok se kršćanstvo još nije probilo na sela, oni (prezbiteri) u gradu su u pravilu koncelebranti oko biskupa (Sv. Lav Veliki – necitiran u LG) i sjede na nižoj stolici.[189]

Sabor izričito navodi sv. Grgura Nazijanskog:

> „Cilj svećeništva je da daje duši krila, da je odcijepi od svijeta i prinese Bogu, da u njoj uzdrži sličnost s Bogom i da je digne kada padne; svećenik treba da uvede u hram duše Krista po Duhu Svetom; jednom riječju, da preobrazi u Boga vjernika, koji je član nebeske vojske i da mu pomaže postići najveće blaženstvo“.[190]

Ređenjem svećenik postaje djelitelj sakramenata. Prezbiter je Božji suradnik u spasenju. Pravi je zato svećenik, svećenik Novog zavjeta. Pseudo – Dionizije) ne vidi razlike u moći posvećivanja prezbitera i biskupa: „U svim hijerarhijskim funkcijama djeluje ista snaga. Svaki hijerarh već prema svome stupnju, dostojanstvu i položaju može uvesti u božanske misterije i u pobožanstvenjenje te svoje podložnike učiniti dionicima tih misterija u mjeri u kojoj surađuju“[191].

Iduća dva teksta LG-a govore o službama prezbitera, koji sabiru Božji narod zajedno s biskupom, te tako služe u zajedništvu. Spominju se Ciprijan, Ignacije Antiohijski, Kornelije (nalazi se kod Ciprijana):

> „Vršeći prema dijelu vlasti koju imaju, službu Krista Pastira i Glave, oni sabiru Božju obitelj kao bratstvo koje je u jedno

[187]Usp. INOCENT I., *Pismo Decenciju:* PL 20, 554 A; Mansi 3, 1029; Denz. 98 (215): »Premda su *prezbiteri* drugi po redu svećenici, oni ipak nemaju *vrhunac* biskupskog dostojanstva.«; SV. CIPRIJAN, *Pisma*61, 3: izd. Hartel, 696.

[188]Usp. INOCENT I., 1. c; SV. GRGUR NAZIJANSKI, *Apologija*II, 22: PG 39, 432 B; Ps.-DIONIZIJE, *O crkvenoj hijerarhiji*1, 2: PG 3, 372 D.

[189] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 441-442. Usp. prema: IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Filadelfljanima* 4. Funk, I, str. 266. *Poslanica Tralcima* 3, 1. Funk, I, str. 244; SV. LAV VELIKI, *Pisma* 9, 2. PL 54, 926-927; B. BOTTE, *DerKollegialcharakterdesPriester- undBischofsamtes*, u *DasapostolischeAmt*, str. 75; SV. CIPRIJAN, *Pisma* 61, 3. Hartel, IIIB, str. 696. sl.

[190]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 442. Citirano prema: SV. CIPRIJAN, *Pisma* 61, 3. Hartel, IIIB, str. 696. sl.

[191]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*. Citirano prema: Ps.-DIONIZIJE, *O crkvenoj hijerarhiji* I, 2. PG 3, 372 CD.

> oduhovljeno[192] te ga po Kristu u Duhu dovode k Bogu Ocu.“„Prezbiteri, brižljivi suradnici biskupskoga reda, njegova pomoć i oruđe, pozvani na služenje Božjemu narodu, zajedno sa svojim biskupe tvore jedan prezbiterij[193] kojemu su povjerene različite dužnosti.“ (LG 28,1.2)

Na Saboru je vraćeno poimanje prezbiterove trostruke službe na ontološko sakramentalno sudioništvo, otajstvenom prajedinstvu: pri euharistijskom slavlju službe riječi, prinošenjem žrtava i ostvarivanjem jednog i drugog za posvećenje duša. Svećenik je, po Pseudo-Dioniziju teološka ili *theurgijska* strana prezbitera.[194]

Kolegijalna struktura hijerarhije ne ostvaruje se samo na biskupskoj razini, nego i na prezbiterskoj. Prezbiter i biskup zajedno tvore prezbiterij, svećeničko tijelo, očitovanje Svećenika, Učitelja i Gospodina Isusa Krista. Biskup nije monarh, nego monarhični princip jedinstva prezbiterija. Prezbiterij nalazimo kroz misli Predaje, koje nisu citirane u LG-u[195]:

> „Prema sv. Ignaciju Antiohijskom prezbiterij je >>senat<<, >>sinedrij<<, >>vijeće<<, >>skupština<<.“[196] Biskupa pomažu prezbiteri kao Mojsija sedamdeset i dva starca. Oni maju udjela u Duhu kao svećenici u punini. Radi se o kolegiju koji participira na misiji biskupa, nisu individualni.[197]
>
> „Kornelije (vidjeti kod Epifanija) piše Ciprijanu u Afriku prigodom shizme u rimskoj Crkvi da je sazvao prezbiterij da donesu zajedničku odluku. Sam Ciprijan piše da je već pri prihvaćanju biskupstva odlučio ništa ne poduzimati po svojoj vlastitoj uviđavnosti bez savjeta prezbiterija. U Rimu i Aleksandriji je običaj da prezibiterij s biskupom, kao svojom glavom, s njim i pod njim, rješava crkvene poslove.“[198]

[192]Usp. SV. CIPRIJAN, *Pisma*11, 3: PL 4, 242 B; Hartel, II. 2, p. 497.
[193]Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Filadelfljanima*4: izd. Funk, I, 266; SV. KORNELIJE I., kod SV. CIPRIJANA, *Pisma*48, 2: Hartel, III, 2, 610.
[194] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 442-443.
[195] Usp.Isto, str. 444-445.
[196]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 445. Citirano prema: SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Magnežanima*, 6, 1; 4, 1; 13, 1; 2, 3. Funk I, 235, 217, 241, 243.
[197] Usp. Isto.
[198]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora*. *Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, str. 554. Usp. prema: Mansi 7, 95; EPIFANIJE, *Protiv krivovjerja* II, 69, 3. PG 42, 208. itd.

2.3.8. Đakoni

U govoru o đakonima nalazimo samo jedan citat crkvenih otaca, vezan uz Polikarpa i Ignacija Antiohijskog: „A kako su predani službi ljubavi i upravljanja, đakoni trebaju imati na umu opomenu blaženoga Polikarpa: »Budite milosrdni i marljivi tako da postupate u skladu s istinom Gospodinovom, koji je svima postao slugom«.[199]“ (LG 29,1)

Đakonima se od punine sv. Reda dijeli služba služenja. Služba liturgije, služba riječi i služba ljubavi čine zadaću đakona. Iz teksta vidimo da Polikarp daje smjernice kako bi đakoni trebali živjeti: marljivo i milosrdno. Također nalazimo promišljanje kod necitiranog Klementa. Što se tiče đakona, Klement Rimski ističe da su božanskog podrijetla. Prema Ignaciju hijerarhija se sastoji od biskupa prezbitera i đakona, „koje valja >>poštivati kao Krista<<. Gdje njih nema, ne može biti >>govora o Crkvi<<.“[200] Prema Ciprijanovim*Pismima*, necitiranim, u većim gradovima bi ih (đakona) trebalo biti jako puno.[201]

U temi obnove đakonata čitamo o ženama povezanim s đakonskom službom. Prema necitiranom Hipolitu, udovice su pomagale pri katehiziranju i krštenju žena, dvorile su bolesnike, siromašne i utamničene.[202]

2.4. Četvrto poglavlje: Laici

Teme koje se tiču našeg rada nalazimo u brojevima LG 32 (Dostojanstvo laika) i LG 38 (Zaključak).

2.4.1. Dostojanstvo laika kao članova Božjeg naroda

Prva tema, dostojanstvo laika, odaje zanimljivost u pogledu Augustinove izjave: >>Kad me straši što sam vama, tada me tješi što sam s vama. Vama sam, naime, biskup.

[199]SV. POLIKARP, *Poslanica Filipljanima 5,2:* izd. Funk, I 300: O Kristu se kaže da je »postao sluga svima«; Usp. *Didache*, 15, 1: isto mj., 32; SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Tralcima2,* 3: isto mj., 242. *ConstitutionesApostolorum,* 8 28, 4: izd. Funk, *Didascalia*, I, 530.

[200]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 452.

[201] Usp. Isto, str. 452-456.

[202] Usp. Isto, str. 458.

S vama sam kršćanin. Ono je naziv službe, a ovo milosti; on naziv pogibli, a ovo spasa«.[203] (LG 32,4)

S obzirom na dostojanstvo Mističnog tijela svi udovi su jednaki, ipak razlika je u konkretnim službama. Time se ta jednakost samo potvrđuje različitim službama, jer su građene na istom Kristu. Sve službe su usmjerene na izgradnju cijelog Mističnog tijela, tako da su tu jedne radi drugih. Nisu službe (učitelji, djelitelji otajstava, pastiri) postavljene nad drugima, nego za druge. Gospodin je ustanovio službe kako bi povezao svoj narod u jedno, a ne da ih razdvaja. Tako je Augustin isticao bitnost krštenja, prednost krštenja, a službu kao opasnost i obvezu.[204]

2.4.2 Zaključak poglavlja

U zaključku gdje se laici promatraju kao duša svijeta, u tekstu LG-a, stoji napisano :

„»što je duša u tijelu, to neka budu kršćani u svijetu«!“[205] (LG 38,1)

Tu sliku tekst je preuzeo iz *Epistole Diognetu*:

> „Što je duša u tijelu, to su kršćani u svijetu. Duša je razlivena po svim udovima tijela, kršćani su rasuti po svim gradovima svijeta Duša, doduše, stanuje u tijelu, ali nije od tijela, i kršćani žive u svijetu, ali nisu od svijeta. Nevidljiva duša je vidljiva u tijelu, i kršćani su vidljivi u svijetu, ali je nevidljiva njihova čestitost. Tijelo mrzi i progoni dušu a da mu ona ne nanosi nepravde, nego samo što mu brani nedopuštene užitke; i kršćane mrzi svijet, a da mu oni nikakve nepravde ne nanose, nego samo zato što se protive nedopuštenim užicima. Duša ljubi tijelo, koje je mrzi, i kršćani svoje mrzitelje ljube. Duša je zatvorena u tijelu, ali ona drži tijelo na okupu, i kršćani su u svijetu kao u pritvoru, ali oni drže svijet na okupu. Neumrla duša stanuje u smrtnom šatoru, i kršćani putuju u raspadljivim oblicima svijeta iščekujući nebesku neraspadljivost. Duša postom i suzdržljivošću od pića biva bolja, i kršćani, dnevno progonjeni, sve se više množe. Bog ih je postavio na tako odgovorno mjesto s kojeg ne smiju pobjeći“.[206]

[203]SV. AUGUSTIN, *Serm.* 340, 1: PL 38, 1483.
[204] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 510.
[205]*Epist. ad Diognetum*, 6: izd. Funk, I 400; Usp. SV. IVAN ZLATOUSTI, *In Mt.* Hom 46 (47), 2: PG 58, 478, o kvascu u tijestu.
[206]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 556-557. Citirano prema: *Ad Diogn*. 6. Funk, I, 400 sl.

Tekst ipak ne kaže što su kršćani u svijetu, nego koristi operativni izraz, „*neka bi to bili*“. Sabor je svjestan da laici nisu uvijek idealna slika kršćanina, pa ih Sabor potiče da budu ta idealna slika, jer svijet bez nje ne može živjeti u Kristu.[207]

2.5. Peto poglavlje: Sveopći poziv na svetost

2.4.1. Opći poziv na svetost

Prvi utjecaj patrološke misli (Origen, Pseudo Makarije) nalazimo u broju s temom općeg poziva na svetost:

> „Gospodin Isus, božanski učitelj i uzor svake savršenosti, svim je svojim učenicima i svakome pojedinome bilo kojega životnog stanja propovijedao svetost života, čiji je on sam početnik i dovršitelj: »Budite, dakle, savršeni kao što je savršen i Otac vaš nebeski« (Mt 5, 48).[208]“ (LG 40,1)

Snažno je naglašen kristološki element vida svetosti, jer sam je Krist pozivao na svetost i on sam je svet. Svetost je nemoguća bez Krista, tj. bez Crkve.[209]

Drugi spomen otačke misli nalazimo u zaključku. Bog je stvorio čovjeka u ljubavi. U pozivu stvaranja, Bog upućuje poziv čovjeku k sebi, taj poziv je poziv na svetost, jer Bog je svet. Čovjeku na putu do Boga stoje mnoge prepreke, grijesi, te se mora stalno obnavljati, obraćati k Bogu. Augustin razmišlja slično kao i koncilski oci:[210]

„A budući da se u mnogočemu o sve ogrješujemo (usp. Jak 3, 2), neprestance nam je potrebno Božje milosrđe te svaki dan moramo moliti: »Otpusti nam naše dugove« (Mt 6, 12).[211]“ (LG 40,1)

---

[207] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 556-557.

[208] Usp. ORIGEN, *Komentar Poslanice Rimljanima*7, 7: PG 14, 1122 B; Ps.-MAKARIJE, *O molitvi*, 11: PG 34, 861 AB; SV. TOMA AKVINSKI, *SummaTheol.* II-II, q. 184, a. 3.

[209] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 571-573.

[210] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 574.

[211] Usp. SV. AUGUSTIN, *Traktati*II, 18: PL 32, 637 s; PIO XII, Enc., *MysticiCorporis*, 29. lipnja 1943.: AAS 35 (1943.) 225.

2.4.2. Mnogostruki oblici svetosti

Nadalje, misao crkvenih otaca (Origen) nalazimo u temi svetosti koja se nalazi u različitim službama.

Biskupi npr.

> „izabrani za puninu svećeništva, obdareni su sakramentalnom milošću da moleći, žrtvujući i propovijedajući svakim oblikom biskupske skrbi i služenja izvršuju savršenu službu pastirske ljubavi;[212] neka se ne boje položiti život svoj za ovce te postavši uzorom stadu (usp. 1 Pt 5, 3), neka svojim primjerom svakodnevno potiču Crkvu na veću svetost.“ (LG 41,2)

Nadalje, u govoru o prezbiterima tekst LG-a 41,3 se poziva na Ignacija Antohijskog i njegovu *Poslanicu Magnežanima*:

> „Prezbiteri, u sličnosti redu biskupa kojima tvore duhovnu krunu[213] te imajući udjela u milosti njihove službe, neka po Kristu, vječnome i jedinome posredniku, svagdašnjim vršenjem svoje službe rastu u ljubavi prema Bogu i bližnjemu; neka čuvaju svezu svećeničkoga zajedništva, neka obiluju u svakom duhovnom dobru te svima pruže živo svjedočanstvo o Bogu, mjereći se s onim svećenicima koji su tijekom stoljeća u poniznom i često skrovitom služenju ostavili prejasni primjer svetosti.“

U govoru o ostalim službama, LG 41,4, također se poziva na Ignacija Antiohijskog, ali sada na njegovu *Poslanicu Tralcima*:

> „Na osobit su način dionici poslanja i milosti vrhovnoga svećenika također službenici nižega reda, prije svega đakoni, koji se – služeći otajstvima Krista i Crkve[214] – moraju čuvati čistima od svake mane te tako ugađati Bogu i skrbiti se za svako dobro pred ljudima (usp. 1 Tim 3, 8-10 i 12-13).“

U govoru o bračnim drugovima, Sabor naglašava njihovu važnost jednih prema drugima, kao supružnicima, koji imaju veliku zadaću biti potpora na putu svetosti. Također njihova djeca su prilika u kojoj oni mogu predstaviti Krista kao jedini istinski put života.[215] Tekst LG 41,5 se poziva na Ivana Zlatoustog:

---

[212] Usp. SV. TOMA AKVINSKI, *SummaTheol*. II-,II, q. 184, a. 5 i 6. *De perf. vitaespir*., 18.pogl.; ORIGEN, *Homilija na Izaiju* 6, 1: PG 13, 239.
[213] Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Magnežanima*13, 1: izd. Funk, I, 241.
[214] Usp. SV. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Poslanica Tralcima 2*, 3: izd. Funk, I, 244.
[215] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 593.

> „Tako oni, naime, svima pružaju primjer neumorne i velikodušne ljubavi, izgrađuju bratstvo ljubavi te postaju svjedocima i suradnicima plodnosti Majke Crkve, za znak i udioništvo u onoj ljubavi kojom je Krist ljubio svoju Zaručnicu te sama sebe za nju predao.[216]“

U govoru o pozivu na svetost nalazimo i one koji trpe. Na njih se misli kao na sutrpitelje s Kristom, po riječima necitiranog pape Lava Velikog: „(Kršćanin) prihvaćen od Krista i primajući Krista nije i posije kupelji ono što je bio prije krštenja, nego tijelo ponovno rođenoga postaje tijelo Raspetoga“.[217]

2.4.3. Putevi i sredstva svetosti

Čitamo o putevima i sredstvima kršćanske svetosti, zajedno sa crkvenim ocima. Sredstvo svetosti je ljubav, ljubav Božja prema nama, koja je ujedno i cilj svetosti i svetost sama. Ovaj cijeli broj je baziran samo na citatima crkvenih otaca. Donosimo sve tekstove odjednom, pa zatim razlažemo tekst.[218] Tekst 42,1 govori o ljubavi pozivajući se na Augustinov*Priručnik o vjeri, nadi i ljubavi*: „Ljubav, pak, kao sveza savršenstva i punina Zakona (usp. Kol 3, 14; Rim 13,10), upravlja svim sredstvima posvećivanja, uobličuje ih i vodi njihovoj svrsi.“[219] Nadalje, tekst 42,3 u govoru o savjetima za svetost, pozivajući se na Origena i Augustina: „Svetost Crkve isto se tako na poseban način njeguje mnogovrsnim savjetima koje je Gospodin u evanđelju predložio učenicima na obdržavanje.“[220]

Govor o savjetima se produbljuje u razmišljanje o djevičanstvu i celibatu, pri čemu se tekst poziva na djela Tertulijana, Ciprijana, Atanazija i Ivana Zlatoustog: „Među njima se posebno ističe dragocjeni dar božanske milosti koji Otac nekima daje

---

[216]PIo XI, Enc. *CastiConnubii*, 31. prosinca 1930.: AAS 22 (1930.) 548 s; Usp. SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Poslanicu Efežanima* 20, 2: PG 62, 136 ss.

[217]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 598. Citirano prema: LAV VELIKI, *Propovijedi* 63 (62), c. 6; PL 54, 357.

[218] Usp.[218] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 602.

[219] Usp. SV. AUGUSTIN, *Priručnik o vjeri, nadi i ljubavi*121, 32: PL 40, 288; SV. TOMA AKVINSKI, *SummaTheol.* II—II, q. 184, a. 1; PIO XII, Ap.pobudnica*Menti nostrae*, 23. rujna 1950.: AAS 42 (1950.) 660.

[220]O savjetima općenito, usp. ORIGEN, *Komentar Poslanice Rimljanima*X, 14: PG 14, 1275 B; SV. AUGUSTIN, *O svetom djevičanstvu*15, 15: PL 40, 403; SV. TOMA AKVINSKI, *SummaTheol.* I—II, q. 100, a. 2 C (na kraju); II—II, q. 44, a. 4, ad 3.

(usp. Mt 19, 11; 1 Kor 7, 7) da se i u djevičanstvu ili celibatu nepodijeljena srca (usp. 1 Kor 7, 32-34) lakše posvete samomu Bogu.“[221] (LG 42,3)

I zadnji tekst o svetosti, sa spomenom crkvenim otaca, nalazimo u LG 42,5, koristeći misli Ivana Zlatoustog i Ambrozija:

> „Stoga neka se svi potrude da ispravno upravljaju svojim osjećajima kako uporabom zemaljskih stvari i prianjanjem uz bogatstvo, a protiv duha evanđeoskoga siromaštva, ne bi bili sprječavani na putu prema savršenoj ljubavi, imajući na pameti Apostolovu opomenu: Oni koji se služe ovim svijetom, neka se u njemu ne zaustavljaju jer prolazi obličje ovoga svijeta (usp. 1 Kor 7, 31 gr.).“[222]

2.6. Redovnici

2.6.1. Evanđeoski savjeti u Crkvi

Jedini spomen crkvenih otaca u ovom poglavlju nalazimo u govoru o evanđeoskim savjetima, što se donekle oslanja na prošlo poglavlje o općem pozivu na svetost kroz evanđeoske savjete. Tekst se koristi mislima Paladija:

> „Tako se dogodilo da su – kao na stablu koje se iz božanski danoga sjemena čudesno i raznovrsno razgranalo na Gospodnjoj njivi – izrasli razni oblici samotničkoga ili zajedničkoga života i razne redovničke obitelji koje umnažaju pomoćna sredstva kako na korist svojih članova tako i na dobro cjelokupnoga Kristova Tijela.“[223] (LG 43,1)

2.7. Sedmo poglavlje: Eshatološki značaj putujuće Crkve i njezino jedinstvo s nebeskom Crkvom

2.7.1. Nebeska i putujuća Crkva

[221] O izvrsnosti syetoga djevičanstva, usp. TERTULIJAN, *Pobudnica na čistoću*10: PL 2, 925 C; SV. CIPRIJAN, *O vladanju djevica*3 i 22: PL 4, 443 B i 461 As; SV. ATANAZIJE (?), *O djevičanstvu:* PG 28, 252ss; SV. IVAN ZLATOUSTI, *O djevičanstvu:* PG 48, 533 ss.

[222] O djelotvornome obdržavanju savjeta koji se svima ne nameću usp. SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Matejevo evanđelje*7, 7: PG 57, 81 s; SV. AMBROZIJE, *O udovicama*4, 23: PL 16, 241 s.

[223] Usp. ROSWEYDUS, *VitaePatrum*, Antwerpen, 1628.;*ApophtegmataPatrum*PG 65; PALADIJE, *Lauzijeva povijest:* PG 34, 995 ss.: izd. C. Butler, Cambridge 1898. (1904.); PIO XI, Ap.konst.*Umbratilem*, 8. srpnja 1924.: AAS 16 (1924.) 386-387; PIO XII, Govor *Noussommesheureux,* 11. travnja 1958.: AAS 50 (1958.) 283.

Tekst koji slijedi (LG 49,1) poučava nas o jedinstvu putujuće i proslavljene Crkve. Poziva se na tekstove Augustina i Jeronima:

> „Budući da su primljeni u domovinu i prisutni pred Gospodinom (usp. 2 Kor 5, 8), oni se po njemu, s njime i u njemu ne prestaju zauzimati za nas kod Oca[224] tako što prikazuju zasluge koje su po Isusu Kristu, jedinome Posredniku između Boga i ljudi (usp. 1 Tim 2, 5), stekli na zemlji, kad su u svemu služili Gospodinu i u svojem tijelu nadopunjali ono što nedostaje Kristovim patnjama za njegovo Tijelo koje je Crkva (usp. Kol 1, 24).“

Jedinstvo svih nalazimo upravo preko Krista, on je poveznica cijele Crkve. Svijest o općinstvu svetih proteže se od mlade Crkve. Kod Origena, kojega tekst ne citira, nalazimo misao kako oni koji su s Gospodinom, mole za žive. Origen piše o anđelima koji se vesele poradi obraćenja grešnika, a da se Jeremija, koji je davno umro, zauzima molitvom za narod i Sveti grad. Takvo razmišljanje temelji na tvrdnji o vjeri, jer ako se vjera dovršava gledanjem Boga, koliko se tek onda dalje vrši djelo ljubavi, u smislu jedinstva.[225]

Sv. Jeronim piše:

> „ako se apostoli i mučenici već za svoga života, dok se još moraju baviti samima sobom, mole za druge, koliko više imamo prava vjerovati da to nastavljaju i kasnije, pošto su postigli svoju krunu, svoju pobjedu, svoj trijumf! Zar nije Mojsijeva i Stjepanova molitva (Izl 32,30 slij.; Dj 7,59-60) bila zaista snažna? Zar da postane slabom sada kad su kod Krista? Pavlova molitva spasila je njegove drugove od potonuća (Dj 27,37); zar da sada, kad je slobodan Krist, bude prisiljen šutjeti?! Zar da onaj koji je propovijedao po svem svijetu, sad ne bi imao više prava progovoriti niti riječ molbe?“[226]

Sv. Augustin:

> „On prije svega utvrđuje odnos između zagovora mučenika i Kristova zagovora. I mučenici mole za nas zajedno s Kristom. Osim toga, Augustin pažljivo razlikuje pokojnike, za koje molimo ,i mučenike, kojima se utječemo svojim molbama, jer su izvršili djelo savršene ljubavi. Moliti za mučenike bilo bi sramoćenje, uvreda“.[227]

---

[224] Usp. između ostalih, SV. AUGUSTIN, *Izlaganja o Psalmima*85, 24: PL 37, 1099; SV. JERONIM, *Protiv Viilancija*6: PL 23, 344; SV. TOMA AKVINSKI, *ln 4m Sent.,* d. 45, q. '3, a. 2; SV. BONAVENTURA, *In 4m Sent.,* d. 45, a. 3, q. *2* i dr.

[225] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str.736-737.744.746-747. Usp. prema: ORIGEN, *O molitvi* 11. PG 11, 146 sl.

[226]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 747. Citirano prema: SV. JERONIM, *Protiv Vigilancija* 6. PL 23, 244.

[227]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 747. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Izlaganja o Psalmima* 85, 24. PL 37, 1099; *Propovijedi* 159, 1. PL 38, 868; usp. *Traktat o Ivanovom evanđelju* 841 PL 35, 1847.

2.7.2. Odnosi nebeske i putujuće Crkve

U broju 50 LG-a proučavamo odnose putujuće i proslavljene Crkve, proslavljeni su sveti, postavši to krvlju i/ili ljubavlju, trpljenjem i slijedeći Krista. Tekstovi 50,1 se temelje na mislima idućih crkvenih otaca: Gelazija i Metodija:

> „A za apostole i Kristove mučenike, koji su prolijevanjem svoje krvi dali vrhunsko svjedočanstvo vjere i ljubavi, Crkva je oduvijek vjerovala da su u Kristu s nama tješnje povezani; ujedno ih je s Blaženom Djevicom Marijom i svetim anđelima s posebnim osjećajem štovala[228] i pobožno zazivala pomoć njihova zagovora.“

> „Njima su uskoro bili pribrojeni i drugi koji su odlučnije nasljedovali Kristovo djevičanstvo i siromaštvo[229] te na kraju i ostali koje su izvrsno vršenje kršćanskih krjeposti i božanski milosni darovi preporučivali pobožnom štovanju i nasljedovanju vjernika.“

Do kraja naslova donosimo pregled necitiranih teologa iz vremena patristike za bolje upoznavanje tema ovog broja.

Tema štovanja svetaca osim u izravnim citatima nalazimo i kod Ignacija Antiohijskog. On već u 2. st. Razvija misao da mučenici na neki način dokazuju realnost euharistijske prisutnosti kojom se hrani vjera kršćana.[230]

Slično razmišlja i Tertulijan, te Ciprijan:

> „Blažene noge u verigama što spasonosnim putem idu u raj! Noge, sada na svijetu svezane, da bi kod Gospodina uvijek bile slobodne! Noge, kojima sada u sponama i kladama zastaje korak, ali koje će slavnim putem brzo trčati ususret Kristu!... Kolika nagrada nadasve lijepe i vječne časti zamijenit će sadašnju kratku kaznu na svijetu, kad će po Apostolovoj riječi Gospodin preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga svome slavnom tijelu.“[231]

Sv. Ćiril Jeruzalemski u svojim razlikuje dvije stvari:

> „s jedne strane *zagovor apostola i mučenika*, kojima se pri euharistijskom slavlju preporučujemo, a s druge pak strane *molitve*, koje prinosimo *na korist onima koji su usnuli u Gospodinu, a nisu još stigli Gospodinu u neprolaznom blaženstvu*. Apostoli su i mučenici –

[228] Usp. GELAZIJE I., Dekret *Dopuštene knjige*3: PL 59, 160, Denz. 165 (353).
[229] Usp. SV. METODIJE, *Symposion*, VII, 3: GCS (izd. Bonwetsch), 74.
[230] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 761.
[231] Isto, str. 761-762. Citirano prema: SV. CIPRIJAN, *Pisma* 76, 2, 3; slov. prijevod Fr. Ks. LUKMAN, *Sv. Ciprijana izabrani spisi*, I. del, 2. izd. Ljubljana 1944, str. 315. sl; usp. SV. CIPRIJAN, *Pisma* 58,8, 8; slov. prij., n. d., str. 190.

kaže se tu – zbog tješnjeg sjedinjenja s Kristom sigurno sposobni pružiti pomoć svojim zagovorom“.[232]

Sv. Augustin: „Za mučenike se ne molimo, nego se njima obraćamo svojim molbama“.[233]

Pri govoru o mogućim zastranjenjima poradi poganskih običaja piše sv. Jeronim:

„Veliš da Vigilancije… opet otvara svoja smrdljiva usta, bljuje odvratnu trulež protiv ostataka svetih mučenika i nas, koji se za njih zazimamo, grdi nas kao pepeljare i idolopoklonike zato što štujemo kosti umrlih ljudi. Nesretna li čovjeka, potoke bih suza nad njim mogao ostičiti!... Mi ne iskazujemo božansko štovanje i ne molimo se – ne kažem ostacima mučenika, nego – ni suncu, ni mjesecu, ni anđelima, ni nadanđelima, ni kerubinima, ni serafinima, ni bilo kojem imenu koje se imenuje na ovom ili na onom svijetu, da ne bismo više služili nekoj stvari nego Stvoritelju koje je blagoslovljen u vijeke. A štujemo ostatke mučenika, da bismo se klanjali Njemu, čiji su mučenici. Štujemo službenike, da bi se čast, iskazana službenicima, prenosila na Gospodina“.[234]

Augustin u djelu *Održavi Božijoj* nastavlja da kršćani ne dižu hramove mučenicima i nikad njima ne prinose žrtve:

„Nisu oni, nego Bog je nama Bog. Dakako da štujemo mjesta njihove uspomene, kao mjesta svetih Božjih ljudi, koji su se borili za istinu sve do žrtve vlastitog tijela u korist spoznaje i priznanja prave vjere, dok su dokazivali zablude i izmišljotine krivih vjera… Zar je ikad ikoji kršćanin čio nekog svećenika koji je stao uz oltar – premda je oltar Bogu na last i na priznanje božanske veličanstvenosti postavljen iznad tijela nekog mučenika – da je govorio u molitvi: ’Prinosim taj dar tebi, Petre i Pavle ili Ciprijane?’ Na mjestima njihova spomena prikazuje se žrtva Bogu. Bog ih je učinio ljudima i mučenicima i u pogledu časti pridružio ih svetim anđelima u nebu. Na taj način takvim slavljenjem s jedne strane zahvaljujemo istinitom Bogu za njihove pobjede, a s druge strane obnavljanjem njihov spomena uz zazivanje Božje pomoći potičemo se u težnji za takvim vijencima i palmama pobjede. Iskazuju li pobožni kršćani na mjestima naših mučenika bilo kakvo štovanje, uvijek je posrijedi samo iskazivanje velikog poštovanja prema mjestima uspomene, a nikad

[232]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 762. Citirano prema: SV. ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Mistagoške kateheze* V, 9. PG 33, 1116 A.

[233]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 159, 1. PL 38, 868.

[234]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 763. Citirano prema: SV. JERONIM, *Pisma* 109, 1: slov. prij. Fr. Ks, LUKMAN, *Sv. Hijeronima izabrani spisi*, II. del, Ljubljana, 1941., str. 141.

bogoslužni čini ili žrtve, koje bi se nosile pokojnicima, kao da su bogovi".[235]

Štovanje anđela se također odobravalo od strane crkvenih otaca. Origen i Euzebije izričito odobravaju. Sv. Ambrozije preporučuje i poziva u spisu *O udovicama*.[236] Pseudo-Dionizije čini i hijerarhiju anđela na devet korova. Papa Gelazije upozorava kako treba razlikovati autentične elemente od proizvoda mašte.[237]

Štovanje djevica i drugih svetaca. Tertulijan spominje vjerski obred kojim se djevice posvećuju Bogu. Takve osobe su ostajale živjeti u obitelji i sredini gdje su živjele i prije. Pri tom su se držale samozataje. A da je djevičanstvo bilo na velikom glasu, poradi nepodijeljenosti srca za služenje Gospodinu, svjedoči i sv. Metodije Olimpski.[238]

Nasljedovanje primjera svetaca nalazimo kod sv. Ambrozija:

> „Kad bi tijek života na ovom svijetu usred tolikih napasti prošli netaknuto od grijeha, onda bi nas krhkije naveli na misao kao da je njima bila svojstvena neka viša, božanska priroda, tako da uopće nisu bili pristupačni za grijeh i da nisu mogli imati udjela u krivici. Takva bi nas misao, budući da nismo takve prirode, odvraćala od nemogućeg nasljedovanja. Božja ih je, dakle, milost donekle ostavila na cjedilu, da bi njihov život postao nama odgojem u nasljedovanju i da bismo jednako, kao i pouku u nevinosti, od njihovih djela primili i pokorničku pouku. Dok, dakle, čitam o njihovim padovima, spoznajem da su i oni imali dijela u slabosti; dok vjerujem da sudjeluju onome, u čemu i sam sudjelujem, usuđujem ih se nasljedovati".[239]

Svece nasljedujemo tako što slijedimo primjer njihova života (sv. Augustin).[240]

Pravi centar života svetaca je bio Krist. Ponovno Augustin: „U Gospodinovim vrtovima krenimo za njegovim krepostima, koje gledamo u ružama mučenika, u

---

[235] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 763. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *O državi Božjoj* 8, 27. PL 42, 255.

[236] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 765.

[237] Usp. Isto, str. 766.

[238] Usp. Isto, str. 767. Usp. prema: TERTULIJAN, *Štovanje djevica* 14. PL 2, 958 sl.; SV. METODIJE OLIMPSKI, *Symposion* 7, 3. PG 18, 128 sl.

[239] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 769. Citirano prema: SV. AMBROZIJE, *Apologija proroka Davida* 2, 7. PL 14, 854.

[240] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 770. Usp. prema: SV. AUGUSTIN, *Prava religija* 55, 108. PL 34, 169.

ljiljanima djevica, u lovorikama bračnih drugova, u ljubicama udovica“[241]. Na drugom mjestu će reći da sveci pokazuju put, put koji je Krist.[242]

Prvi od svjedočanstava o štovanju svetaca tiče se sv. Polikarpa. Govor je o dubokoj ljubavi kojom se okružuje najvjernije Kristove učenike i nasljedovatelje. Prvo jasno očitovanje o štovanju svetaca nalazimo kod Hipolita Rimskog.[243] Kasnije Origen piše o zajedništvu onih koji pravilno mole, ne samo Isus Krist, nego i anđeli i duže pobožnika.[244] Osnove za preporuke svecima vidi u povezanosti udova, koja se smrću tek najviše dostiže. O utjecanju kršćana u zagovor mučenika nalazimo i kod Tertulijana i sv. Ciprijana.[245]

Također kod Ivana Zlatoustog: „mučenici koji se nalaze u slavi, isto tako kao i Glava Tijela ne prekidaju vezu s nama, koji zauzimamo jedva neko mjesto uz njegove noge“.[246]

Zagovor kod drugih pokojnih osim mučenika nalazimo kod Epifanija, Hilarija, Kapadočana, Ambrozija, Augustina. Jeronima i Ivana Zlatoustog. Sv. Augustin potanko obrazlaže teološko pitanje štovanja svetaca. Svece štujemo na način da stupamo njihovim putem, sjedinjujemo se s njihovim zaslugama, dajemo da nas podupiru njihove molitve. Samo Bogu se postavlja oltar, na grobu mučenika. Tko je ikad čuo da biskupi u molitvi žrtvuju mučenicima, a ne Bogu? Žrtva je namijenjena Bogu. Na drugom mjestu tumači kako Bog prilikom molitve pobožnih mučenika čini čuda kako bi i mi vjerovali jedinome Bogu, ta zato se njima obraćamo u zagovor.[247]

S obzirom na pitanje kako sveci znaju što mi trebamo, jer ne dolazimo u izravni kontakt s njima, Augustin kaže: „Božji Duh ih upoznaje sa svime što moraju znati. Taj je Božji Duh prorocima čak i na zemlji objavljivao budućnost“.[248]

---

[241] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 774. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 304, 2. PL 38, 1395; *Propovijedi* 106, 10. PL 38, 1408 sl.

[242] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*.

[243] Usp. Isto, str. 780-781. Usp. prema: SV. HIPOLIT RIMSKI, *Tumačenje Knjige Danielove* 2, 30. PG 10 693.

[244] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 780. Usp. prema: ORIGEN, *Protiv Celza* 8, 64. PG 11, 1540; *Protreptik* 30. PG 11, 601.

[245] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 781.

[246] Isto. Citirano prema: SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Poslanicu Rimljanima* 1, 1. PG 50, 606 sl.

[247] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Usp. prema: SV. AUGUSTIN, *Protiv Fausta* 20, 21. PL 42, 324; *O državi Božjoj* 22, 10. PL 41, 764.

[248] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 784. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Briga za umiruće* 15, 18. PL 40, 606.

2.8. Osmo poglavlje: Blažena Djevica Marija Bogorodica u otajstvu Krista i Crkve

2.8.1. Marija i Crkva

Prvi spomen otaca (Augustin) u osmom poglavlju nalazimo u temi Marije i Crkve. Ovaj broj donosi kratki pregled cijele mariologije. Prvo nalazimo uvodnu mariološku sintezu, a zatim odnos Marije prema Presvetom Trojstvu.[249]

Odnos Marije prema Trojstvu vrhunac doživljava u njenom majčinstvu Sina Božjega: „No ujedno se u Adamovu rodu našla povezanom sa svim ljudima potrebnima spasenja, štoviše, ona je »uistinu majkom udova (Kristovih), … jer je ljubavlju sudjelovala da se u Crkvi rode vjernici, koji su udovi one Glave«.[250]“ (LG 53,1)

U govoru o Mariji, roditeljki Sina Božjega, nalazimo izraz po kojem je Marija Očeva kći. Po bezgrešnom začeću je dobila svete Očeve crte. Marijina povezanost je duhovne fizionomije. Marija rađa Sina u vremenu, a Otac u vječnosti, Marija u ljudskoj naravi, a Otac u božanskoj, Otac rađa umno, tako i Marija najprije umom pa zatim tijelom. Ona, Marija, je savršena kćerka Oca u vremenu. Radi se o savršenoj sličnosti dva izvora Riječi, u vječnosti od Oca i u vremenu od Marije u Betlehemu. Po Ivanu Damaščanskom, kojega ne nalazimo izravno citiranom u tekstu.[251]

2.8.2. Marija kod naviještanja

O Mariji pri naviještanju temeljni je i najvažniji dio saborskog novozavjetnog prikaza Marije. Tu nalazimo Mariju Majku Božju, s otkupiteljskim vezama. Nalazimo tri teme broja: uvjet za bogomajčinstvo i svetost Bogomajke, aktivno sudjelovanje u otajstvu otkupljenja, te otačka tema o otkupiteljskoj ulozi Bogomajke.[252]

---

[249] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 831.

[250] SV. AUGUSTIN, *O svetom djevičanstvu*6: PL 40, 399.

[251] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 838.Usp. prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Druga homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* PG 96, 742.

[252] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 857.

Ovdje nalazimo pet bilješki povezanih sa crkvenim ocima, što ukazuje na vrijednost otačke misli u ovoj temi.

U opisu uvjeta za bogomajčinstvo i svetost Bogomajke nalazimo misli otaca (German, Carigradski; Anastazije Antiohijski; Andrija Kretski) koje su utvrde za nauk. Nakon što je Bog htio da žena pridonese obnovi života, kao što je sudjelovala u smrti, „Ne čudi, dakle, što se kod svetih otaca pojavio običaj prema kojemu su Bogorodicu nazivali svu svetom i od svakoga grijeha slobodnom, koju je u izvjesnom smislu Duh Sveti oblikovao i učinio novim stvorom.[253]“ (LG 56,1)

U predaji se ustalilo Bogorodicu zvati svetom i bez grijeha, od Duha Svetoga učinjena novim stvorenjem. Necitirani u tekstu, Ivan Zlatousti i Ćiril Aleksandrijski, u Mariji su nalazili grešnih slabosti, taštinu ili oklijevanje za vjerovanje. Zato se Koncil služi izrazom koji ukazuje na postupno oblikovanje misli o bezgrešnosti Marije. Izraz „sva sveta i slobodna od svake grešne ljage“ preuzet je od Germana Carigradskog: „Marija je posve čista i bez krivnje“[254]. Drugi izraz, „oblikovana od Duha Svetog“, čini se da potječe od necitiranog Ivana Damaščanskog: „Marija je žive ljestve, koje je učinio Duh Sveti“[255]. Sam izraz „oblikovana“ dolazi od Andrije Kretskog: „Ona je oblikovana prema savršenom uzoru, dostojnu Bogu. To je oblikovanje pod vidom savršenosti obnavljanja, obnavljanje je pobožanstvenjenje, pobožanstvenjenje je asimiliranje prvotnom stanju“[256]. „Učinjena novim stvorom“[257] izraz je Germana Carigradskog: „Ti si novi stvor“, što znači preoblikovanje ili preporođenje.[258]

„Upućivanje Konstitucije na istočne oce u pitanju Marijine bezgrešnosti i svetosti imalo je za svrhu upozoriti našu kršćansku

[253] Usp. SV. GERMANCARIGRADSKI, *Homilija o navještenju majčinstva:* PG 98, 328 A; *homilija o usnuću Blažene Djevice Marije*2: st. 357; ANASTAZIJEANTIOHIJSKI, *Druga propovijed o navještenju*2: PG 89 1377 AB; *Propovijedi*3, 2: col. 1388 C; SV. ANDRIJAKRETSKI, *Pjesma o rođenju Blažene Djevice Marije 4:* PG 97, 1321 B. *Homilija o rođenju Blažene Djevice Marije*, 1: col. 812 A. *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije*1: col. 1068 C; SV. SOFRONIJE, *Druga propovijed o navještenju*18: PG 87 (3), 3237 BD.

[254] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 859. Citirano prema: SV. GERMAN CARIGRADSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* 2. PG 98, 357; Usp. ANASTAZIJE ANTIOHIJSKI, *O navještenju* PG 89, 1376 C.

[255] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 859-860. Citirano prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o rođenju Blažene Djevice Marije*, PG 96, 665 A.

[256] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 860. Citirano prema: SV. ANDRIJA KRETSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* PG 97, 1068 C.

[257] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. SV. GERMAN CARIGADSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* 2. PG 98, 357.

[258] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 859-860.

> pravoslavnu braću da dogma o bezgrešnom začeću Blažene Djevice Marije, o kojem Konstitucija u nastavku govori riječima pape Pija IX. Iz Bule o proglašenju dogme, nije strana starom kršćanskom Istoku.“[259]

Daljnji razvoj teme nalazimo u trećem podnaslovu: Otačka tema o otkupiteljskoj ulozi Bogomajke. Temu možemo nazvati i: smrt po Evi, život po Mariji. U dva iduća teksta, 56,1 susrećemo Ireneja, Epifanija, Jeronima, Augustina, Ćirila Jeruzalemskog, Ivana Zlatoustog i Ivana Damaščanskog:

„ Jer je ona, kako reče sv. Irenej, »bila poslušna, postala je uzrokom spasenja i sebi i svemu ljudskome rodu«.[260]“

> „Stoga mnogi stari oci u svojem propovijedanju rado s njime tvrde: »Čvor Evine neposlušnosti bio je razriješen Marijinom poslušnošću; što je djevica Eva svezala nevjerom, to je djevica Marija razriješila vjerom«;[261] i pošto je Marija uspoređena s Evom, nazivaju je »majkom živih«[262] te češće izjavljuju: »Smrt po Evi, život po Mariji.«“[263]

Koncilski oci rado su naglasili kako stari oci drže, tvrde, glagolom u sadašnjem obliku, kako bi naglasili povezanost s otačkom misli i danas. Crkveni oci su odnos spasenja i Marije razmišljali prije nego bogomajčinstvo. Na misao o novoj Evi, oce pokreće Marijin pristanak na Božji plan spasenja, slobodnom vjerom i poslušnošću.[264]

Prvi otac u takvim razmišljanjima, necitiran u tekstu LG-a, jest Justin od Svetog Pisma: „kad je Eva bila još djevica i netaknuta, zače riječ zmije i rodi neposlušnost i smrt. Djevica Marija naprotiv radosno povjerova... da će roditi Sina Božjega i reče: Neka mi bude po riječi tvojoj“.[265]

Kod Ireneja nalazimo klasičnu nauku: „Marija je poslušnošću postala uzrok svoga spasenja i cijelog ljudskog roda… Marijina poslušnost razvezala je uzao Evine neposlušnosti. Ono što je djevica Eva svezala svojom neposlušnošću, to je razvezala

---

[259] Isto, str. 860
[260] SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja*III, 22,4: PG 7,959 A; Harvey, 2, 123.
[261] SV. IRENEJ, nav. mj.*;* Harvey, 2, 124.
[262] SV. EPIFANIJE, *Krivovjerja*78, 18; PG 42, 728 CD-729 AB.
[263] SV. JERONIM, *Pisma*22, 21: PL 22, 408; Usp. SV. AUGUSTIN, *Propovijedi*51. 2, 3: PL 38, 335; *Propovijedi*232, 2: st. 1108; SV. ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Kateheze*12, 15: PG 33, 741 AB; SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Psalam*44, 7: PG. 55, 193; IVAN DAMAŠČANSKI, *Druga homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* 3: PG 96, 728.
[264] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 864.
[265] Isto, str. 865. SV. JUSTIN, *Razgovor s Trifunom* 100, PG 709.

Marijina poslušnost“.[266] Do toga je Irenej došao preko svoje teologije spasenja, koja se sažima uglavljenjem svega u Kristu. Na mjesto Adama Krist, mjesto drveta života dolazi Križ, na mjesto Eve dolazi Marija.[267]

Paralelu Eva – Marija, nalazi izraz u sv. Jeronimu: „Smrt po Evi, život po Mariji“.[268]

Tu još ubrajamo: Tertulijana, Ćirila Jeruzalemskog, Epifanija, Ambrozija, Augustina, Ivana Zlatoustog i Ivana Damaščanskog.[269]

2.8.3. Marija i Isusovo djetinjstvo

Tekst 57,1 nas upućuje na temu Isusovog rođenja i Marijina djevičanstva. U citatu nalazimo spomen Leona Velikog i Ambrozija:

> „Ta povezanost Majke sa Sinom u djelu spasenja očituje se od vremena Kristova djevičanskog začeća pa sve do njegove smrti; prije svega, dakako, kad je Marija pohitila u pohod Elizabeti te ju je ona pozdravila kao blaženu zbog njezine vjere u obećano spasenje, a Preteča se uzigrao u majčinu krilu (usp. Lk 1, 41-45); potom kod rođenja, kad je Bogorodica radosno pokazala pastirima i mudracima svojega prvorođenog sina, koji nije umanjio njezinu djevičansku netaknutost, nego ju je posvetio.“[270]

Sv. Ambrozije se na tvrdnju da Marija nije djevičanski rodila, opire u ime Crkve, a papa Lav Veliki povlači paralelu između začeća i Marijina rađanja: „rodila je Isusa, sačuvavši djevičanstvo, baš kao što ga je začela sačuvavši djevičanstvo“[271].

---

[266] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 865. Citirano prema: SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja* III, 22, 4. PG 7, 959 A.

[267] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 865.

[268] Isto, str. 865. Citirano prema: SV. JERONIM, *Pisma* 22, 21. PL 22, 408.

[269] Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 865. Usp. prema: TERTULIJAN, *O tijelu Kristovu* 17. PL 2, 782. ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Kateheze* 12, 15. PG 33, 741 AB; SV. AMBROZIJE, *Pisma* 63. PL 16, 1218; SV. AUGUSTIN, *Propovijedi* 51, 2, 3. PL 38, 355. EPIFANIJE, *Krivovjerja* 78, 18. PG 42, 728 CD; SV. IVAN ZLATOUSTI, *Homilija na Psalam* 49, 7. PG 55, 193; SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Druga homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* 3. PG 96, 728 B; Daljnju literaturu o tom vidi PHILIPS II, str. 242, nota 69.

[270] Usp. LATERANSKI KONCIL649. godine, kan. 3: Mansi 10, 1151; SV. LAV VELIKI, *Pismo Flaviju:* PL 54, 759; KALCEDONSKI KONCIL: Mansi, 7, 462; SV. AMBROZIJE, *O odgajanju djevica:* PL 16, 320.

[271] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 871. Citirano prema: SV. LAV VELIKI, *Pismo Flaviju* PL 54, 759. DS 291.

2.8.4. Marija poslije uzašašća

Broj 59 obrađuje dva posljednja događaja u Marijinu životu: Marija moli za silazak Duha Svetoga i Marija uznesena na nebo.[272]

Naša tema se tiče Marijina uznesenja na nebo. Oba citata otaca (German Carigradski, Ivan Damaščanski, Modest Jeruzalemski, Andrija Kretski) usmjerena su u nebo.

> „Na kraju je neokaljana Djevica, sačuvana slobodnom od svake ljage istočno ga grijeha, pošto je dovršila tijek zemaljskoga života, tijelom i dušom bila uznesena u nebesku slavu;[273] Gospodin ju je pak uzvisio kao Kraljicu sviju, da bude potpunije suobličena sa svojim Sinom, Gospodarem gospodara (usp. Otk 19, 16) i pobjednikom nad grijehom i smrću.[274]“

Uznesenjem i krunjenjem Marije u nebu, završava se prikaz o Marijinoj ulozi u djelu spasenja. Predaja je kamen temeljac na kojem se gradi biblijska vizija Marijina uznesenja. Već od drugog stoljeća stiče se povezanost Marije, s Kristom u borbi protiv sotone. Apokrifi prije 4.st. pripovijedaju o prijelazu Blažene Djevice Marije. Necitirani Epifanije dopušta mogućnost da je Marijino tijelo preobraženo.[275]

U fusnoti se navodi sv. Ivan Damaščanski:

> „>>Kako je smrt<<, pita on, >>mogla progutati onu, uistinu blaženu, koja povjerova Božjoj Riječi i bi ispunjena djelovanjem Duha Svetoga?... Koja je bez požude i sudjelovanja začela osobu Božje Riječi?... Kako je kvarenje moglo zadesiti tijelo iz kojeg dođe život? Bogomaterinstvo, savršeno djevičanstvo, savršeno jedinstvo Sina i Majke, Sinovo štovanje Majke nisu mogli dopustiti da Marijino tijelo ostane u grobu“.[276]

---

[272] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 885.

[273] Usp. PIO XII. Ap.konst.*Munificentissimus,* 1. studenoga 1950.: AAS 42 (1950.); Denz. 2333 (3903); Usp. SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o usnuću Bogorodice* 2 i 3: PG 96, 721-761, osobito st. 728 B; SV. GERMAN CARIGRADSKI, *Propovijed o usnuću svete Božje majke* 1: PG 98 (6), 340-348; Propovijedi 3: sz. 361; SV. MODEST JERUZALEMSKI, *Homilija o usnuću svete Bogorodice:* PG 86 (2), 3277-3312.

[274] Usp. PIO XII, Enc. *Ad coeliReginam,* 11 listopada 1954.: AAS 46 (1954.), 633-636; Denz. 3913 ss; Usp. SV. ANDRIJA KRETSKI, *Treća homilija o usnuću svete Bogorodice:* PG 97, 1089-1109; SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Pravoslavna vjera*IV, 14: PG 94, 1153-1161.

[275] Usp.R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 890. Usp. prema: SV. EPIFANIJE, *Panarion*, 78, 23.

[276]R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 889-890. Citirano prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o usnućuBogoodice* 2-3. PG 96, 722-862. SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* II. 16. PG 96, 740 D-741 B.

Drugi istočni otac u fusnoti je German Carigradski. „Za nj je Marijina blizina s Presvetim Trojstvom razlog njezinu uznesenju“.[277]

Svjedočanstvo sv. Modesta, posljednje se donosi. „>>Svemogući Krist Spasitelj<< očuvao je svojoj Majci tijelo od raspadanja“.[278]

Tekst o Marijinu krunjenju napominje samo dva oca. Andriju Kretskog i Ivana Damaščanskog. Prema Andriji Marija je „Kraljica ljudskog roda“[279], Kraljica svih ljudi“[280], nalazi se nad svim stvarima“[281]. Prema Ivanu Marija je „Kraljica, Patrona, Gospođa“[282], „Gospodarica svih stvorova“[283].

2.8.5. Suradnja u otkupljenju

Tekst LG-a 62,1 govore o Marijinoj zadaći koja se nastavlja i nakon uznesenja, te da time ne oduzima ili dodaje nešto Kristu. Crkveni oci koje donose bilješke su Andrija Kretski, German Carigradski, Ivan Damaščanski i Ambrozije. „Na nebo uznesena, ona naime nije napustila tu svoju spasonosnu zadaću, nego nam svojim mnogostrukim za govorom i dalje nastavlja pribavljati darove vječnoga spasenja.[284]“ „No to se shvaća tako da niti što oduzima niti što nadodaje dostojanstvu i djelotvornosti Krista, jedinoga Posrednika.[285]“

[277] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 890. Citirano prema: SV. GERMAN CARIGRADSKI, PG 98, 340-372.

[278] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 890. Citirano prema: Ps-MOD. JERUZALEMSKI, *Homilija o usnuću Bogorodice* PG 86 B, 3277-3312.

[279] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 891. Citirano prema: SV. ANDRIJA KRETSKI, *Druga homilija o usnuću Bogorodice* PG 97, 1079 B.

[280] Isto. PG 97, 1099 A.

[281] Isto.

[282] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Citirano prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Prva homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* PG 96, 719 A.

[283] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Cititano prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Pravoslavna vjera* I, IV, c 14. PG 94, 1158 B.

[284] Usp. KLEUTGEN, prerađeni tekst *De mysterioVerbiincarnati*, 4. pogl.: Mansi 53, 290; Usp. SV. ANDRIJA KRETSKI, *Propovijed o Marijinu rođenju* 4: PG 97, 865 A; SV. GERMAN CARIGRADSKI, *O navještenju Bogorodice:* PG 98, 321 BC;*Homilija o usnuću Bogorodice*III: st. 361 D; SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* 1, 8: PG 96, 712 BC-713 A.

[285] SV. AMBROZIJE, *Pisma*63: PL 16, 1218.

U raspravi o Marijinom naslovu sudjeluje Irenej, kojeg ne nalazimo izravno u tekstu, riječima: „odvjetnica, zaštitnica, braniteljica“.[286]

Također necitirani, istočni oci: Andrija Kretski („posrednica zakona i milosti“)[287], German Carigradski („uistinu milosrdna posrednica svih grešnika“, „bedem svijeta, daska za brodolomce nošene valovima, lađica za one koje valja voditi za ruku, odvjetnica grešnika te konačno ljestve po kojima se smrtnici mogu popeti na nebo“)[288], sv. Ivan Damaščanski :

> „Ti si začela Krista, spas svijeta, koji potopi grijeh i ublaži oluju… Tako si ti ispunila ulogu naše posrednice. Ti si postala ljestvama, po kojima je Bog sišao do nas da uzme našu bijednu narav, da se s njome sjedini i s njome veže… Ti si okupila sve spašenike“[289].

2.8.6. Marija – model Crkve

Ovaj broj donosi drugačiju vezu Marije s Crkvom. Mariju kao tip Crkve. Nauk je preuzet od sv. Ambrozija. Ta ideja je bila vrlo draga ocima. Ambrozije piše: „Marija je bila zaručena, ali djevica, i tako je tip djevičanske Crkve, koja je zaručnica Kristova“.[290] Konstitucija slijedi taj nauk:

> „Darom i zadaćom bogomajčinstva, po kojemu je sjedinjena sa Sinom Otkupiteljem, te po svojim jedinstvenim milostima i zadaćama, Blažena je Djevica također najprisnije povezana s Crkvom: kako je već sv. Ambrozije naučavao, Bogorodica je pralik Crkve u redu vjere, ljubavi i savršenoga jedinstva s Kristom.“[291] (LG 63,1)

---

[286] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 911. Citirano prema: SV. IRENEJ, *Protiv krivovjerja* V. 19, 1; PG 7, 1175; G. PHILIPS II, 265.

[287] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 912. Citirano prema: ANDRIJA KRETSKI, *Propovijedi o Marijinu rođenju* 4. PG 97, 685 A.

[288] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Citirano prema: SV. GERMAN CARIGRADSKI, *O navještenju Bogorodice*, PG 98, 322 BC i *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* III. PG 98, 362 D.

[289] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Citirano prema: SV. IVAN DAMAŠČANSKI, *Homilija o usnuću Blažene Djevice Marije* I. PG 96, 712 B-713 A.

[290] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 915-916. Citirano prema: SV. AMBROZIJE, *Komentar Lukinog evanđelja* II, 7. PL 15, 1555.

[291] SV. AMBROZIJE, *Komentar Lukinog evanđelja* II, 7: PL 15, 1555.

Dalje u tekstu nalazimo Gotfrida od sv. Viktora: „Naime, u otajstvu Crkve, koja se i sama s pravom naziva majkom i djevicom, Blažena je Djevica Marija prethodila dajući na izvrstan i jedinstven način primjer i djevice i majke.[292]“ (LG 63,1)

Godefroy od Svetog Viktora: „>>S Marijom se rodila prva osoba Crkve<<“.[293]

2.8.7. Marija – model Crkve

U broju 64 LG-a nalazimo temu o Crkvi koja nasljeduje Blaženu Djevicu Mariju, oslanjajući se u bilješci na Ambrozija, Augustina i Izaka od Zvijezda:

„Ona je i djevica koja potpuno i čisto čuva vjeru zadanu Zaručniku te nasljedujući majku svojega Gospodina, snagom Duha Svetoga, djevičanski čuva cjelovitu vjeru, čvrstu nadu i iskrenu ljubav.[294]“

„Pod djevičanstvom Crkve misli se na duhovnu cjelovitost, na >>cjelovitost vjere, na čvrstoću nade, na iskrenost ljubavi<<, kako kaže sv. Augustin i svojim traktatima.“[295] Crkva, kao i Marija, djecu rađa vjerom, nadom i ljubavi, prije nego tijelom, tj. sakramentom.

---

[292] Usp. Ps.-PETAR DAMJANSKI, *Propovijedi*63: PL 144, 861 AB; GOTFRID OD SV. VIKTORA,*Homilija o rođenju Blažene Djevice Marije*Ms. Pariz, Mazarine, 1002, fol. 109 r; GERHOH REICHERSBURŠKI, *De gloriaethonoreFiliihominis*, 10: PL 194, 1105 AB.

[293] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*. Citirano prema: GOTFRID OD SV. VIKTORA, *Homilija o rođenju Blažene Djevice Marije*Ms. Paris, Mazarine, 1002, fol. 109 r.

[294] SV. AMBROZIJE, 1. c. i *Komentar Lukinog evanđelja*X, 24—25: PL 15, 1810; SV. AUGUSTIN, *Traktat o Ivanovom evanđelju* 13, 12: PL 35, 1499; usp. *Propovijedi*191, 2, 3: PL 38, 1010; itd. usp. također BEDA ČASNI, *Komentar Lukinog evanđelja*I, pogl. 2: PL 92. 330; IZAK OD ZVIJEZDE, *Propovijedi*51: PL 194, 1863 A.

[295] R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 2*, str. 921. Citirano prema: SV. AUGUSTIN, *Traktat o Ivanovom evanđelju* 13, 12. PL 35, 1499.

Umjesto zaključka

Rad ćemo zaključiti kroz kratko razmišljanje pod tri vida. Željeli smo, osim sabiranja informacija, otvoriti razmišljanja. Prvotno smo imali želju aktualizirati crkvene oce. Jesmo li uspjeli radom prikazati njihovu ulogu u sadašnjosti Crkve, a napose na Drugom vatikanskom saboru? Drugotno, željeli smo promišljati o Crkvi i Drugom vatikanskom koncilu, što se dogodilo? U trećem koraku zaključka, cilj nam je promišljati o Crkvi i njenoj usmjerenosti prema van.

Riječ otac upućuje na autoritet, nekoga iznad nas, prije nas. Od oca jesmo, baštinimo život, način života. Crkva je zajednica vjernih, pozvanih od Isusa Krista, utemeljitelja, jedinog autoriteta. Crkveni oci su uzori vjere, nosioci autoriteta kroz povijest Crkve. Oni su zakoračili putem vjere i baštine nauk predan od apostola. Njihova promišljanja srodna su apostolskima, baštine izvornu crkvenu misao o stvarnostima koje se tiču Crkve. Pitanja koja susrećemo na Drugom vatikanskom koncilu nisu različita od pitanja kojima su se bavili crkveni oci u svojim Crkvama. *Lumen gentium*, temeljni dokument Drugog vatikanskog koncila broji šezdeset i devet brojeva u osam poglavlja teksta. Izravno korištenje crkvenih otaca i njihove teologije nalazimo u svim poglavljima teksta. Od šezdeset i devet brojeva, trideset i sedam iznosi broj u kojima nalazimo utjecaj otačke teologije. Time nalazimo citiranje crkvenih otaca u više od polovice ukupnog broja teksta. Pokazatelj je to ozbiljnosti bavljenja crkvenim ocima od strane koncilskih otaca na Drugom vatikanskom saboru. Crkveni oci stoje kao stupovi, nositelji crkvenosti, odnosno njihov nauk kao nauk koji je čvrsto utemeljen na Kristu, pravovaljan, crkven. Ukupan broj citata temeljenih na mislima crkvenih otaca u tekstu *Lumen gentium*-a iznosi sedamdeset i tri, a broj bilježaka osamdeset i dvije. U *Lumen gentium*-u nalazimo četrdeset i sedam autora patrističkog razdoblja Od toga je dvadeset i jedan istočnog predznaka. Teme koje nam otkriva Drugi vatikanski a važne za naš rad su uloga episkopata i njegov autoritet, duhovno gibanje potaknuto Duhom Svetim, euharistija, zajedništvo i poslanje cijelog Božjeg naroda, uloge i službe Božjeg naroda, sudjelovanje na Kristovoj službi, svetost cijelog Naroda Božjeg, zajedništvo putujuće i proslavljene Crkve i uloga Marije. Počevši od apostola, postojala su previranja oko djelovanja Crkve. Dvanaestorica na čelu s Petrom, dobivši autoritet od Krista i pomazanje od Duha Svetoga, upravljali su Crkvom, zajednicom vjernika, tj. služili joj. Crkveni oci su živjeli za vrijeme i odmah poslije apostola, također su bili u razmišljanju o ulogama i službama u Crkvi, njenom vodstvu. Drugi vatikanski se stoga

poziva na crkvene oce, kako bi ukazali na prvotna razmišljanja same Crkve o samoj sebi, jer crkveni oci su bili prva Crkva. Iz toga, vidjeli smo da Krist preko službe episkopata, prenosi življenu vjeru s naraštaja na naraštaj. Biskupi u zajedništvu s papom, te cijelim Božjim narodom, postižu puninu Krista. Slavljenjem euharistije, čitav puk vjernika sudjeluje na Kristovom životu ljubavi. Službe i uloge u Božjem narodu su različite, ali svi zajedno sudjelujemo na istom Kristu, istim sakramentima, istoj svetosti na koju nas Bog poziva. Tako tvorimo jednu Crkvu, zajedno s već proslavljenima, zagovorom Blažene Djevice Marije. Uloga crkvenih otaca bila bi pomoć sadašnjoj Crkvi u promišljanju o sebi, o traženju putokaza, djelovanju i životu Crkve. Ukoliko su crkveni oci bili dosljedni nasljednici apostola i Krista, tada i današnja Crkva, preuzimajući načine djelovanja i promišljanja crkvenih otaca, sa sigurnošću hodi ka istom Kristu.

Drugo razmišljanje nas vodi unutar same Crkve. Što se dogodilo u Crkvi poradi Drugog vatikanskog koncila, koji je uvelike uključio u svoje razmišljanje o Crkvi, nauk patrističkih velikana. Vrijeme crkvenih otaca je uglavnom bilo vrijeme kada je kršćanstvo dobivalo na važnosti, ušlo je pobjedonosno u civilno društvo kao državna religija za vrijeme Konstantina Velikog u 4. st. Stoga je bilo moguće razvijati misao i živjeti kršćanski. Kršćani nisu bili progonjeni, uživali su mir. Problematika je, međutim, dolazila iznutra, nastajala su kriva promišljanja o vjeri, krivovjerja. I to je bio rezultat slobode djelovanja. Povlačeći paralelu, Drugi vatikanski koncil je odisao sličnošću, nastupilo je određeno razdoblje slobode. Drugi vatikanski koncil nije bio u okolnostima ikakvog pritiska iznutra, od strane krivih mišljenja o Crkvi, zato je bilo moguće djelovati na drugačiji način. Dok su se kroz povijest Crkve autoriteti vodili osudama, zabranama, čišćenjem nauka, pogotovo na Tridentskom koncilu, kada se htjelo sačuvati, konzervirati istinu, na Drugom vatikanskom koncilu nije bilo potreba za tim. Dozrjela je prilika kada je Crkva mogla iznijeti svoje blago, ponuditi ga, na dosada nečuven način. Crkva je mogla promišljati o samoj sebi u smislu što ona jest, a ne što ona nije. Na tom tragu uvelike su pomogli misli crkvenih otaca. Crkva je razvila svijest o Božjem narodu, vrijednosti svih članova, cijele Crkve, od laika do biskupa. Aktivno uključivanje svih članova postalo je stvarnost, sudjelovanje u sakramentima na aktivniji način, sudjelovanje na misijskom poslanju, u naviještanju, propovijedanju Radosne vijesti. Bez straha, reforma liturgije je napredovala unatrag, u biti prema naprijed, jer gledajući u svoje izvore, išlo se naprijed, bliže istini. Prva Crkva je baštinila bogatu liturgiju, molitveni život. Otvarajući vrata Predaji, Crkva se mogla držati kriterija u obnovi pri

čemu nije trebala strahovati od zastranjenja. Npr. posljedica Drugog vatikanskog koncila je uvođenje narodnog jezika, odnosno jezika koji je razumljiv sudionicima liturgije. Prva Crkva je prilagođavala jezik liturgije ljudima, kako bi sav Božji narod sudjelovao u molitvi, odnosu s Bogom. Vraćanjem službe trajnog đakonata Crkva je olakšala samoj sebi na pastoralnom planu, duhovno i materijalno, jer je dobila nove sinove, nova zvanja, a istovremeno vratila gibanje koje je već bilu prisutno u prvoj Crkvi. Vrednovanjem laika, uvođenjem u razne službe laika, omogućavanje sudjelovanja u crkvenom životu, pospješio se Kristov nalog da se pronese Radosna vijest sve do nakraj zemlje. Crkva je vraćanjem na staro, na početak, počela dobivati veći sjaj, smisao i puninu. Uviđamo veliku promjenu, svježinu u Crkvi, potaknutu Drugim vatikanskim koncilom i procesima obnove vezanih uz njega.

Treće razmišljanje nas vodi izvan Crkve. Na drugom Vatikanskom koncilu se tražio životniji značaj Crkve za sve pore društva. Društvo bi tako bilo obogaćeno blagom koje Crkva posjeduje. Crkva je postala zvijezda vodilja, nosilac istine. Preko svih članova Crkve istina je trebala postati dostupnija svijetu, sav svijet je trebao početi sudjelovati na svom otkupljenju u liku Isusa Krista. Prvotno se Crkva otvorila u sebi, omogućila pravovaljano i punije sudjelovanje svih članova u životu Crkve, zatim je otvorila vrata onima s kojima se tijekom povijesti udaljila, sa sestrinskim pravoslavnim Crkvama i sa odijeljenom braćom protestantima. Nemali broj istočnih otaca, pisaca, nalazi se vrednovan i citiran na Drugom vatikanskom koncilu. Takav pristup uistinu čini ovaj koncil ekumenski. Ekumenski u toj mjeri što obuhvaća većinu biskupa svijeta, kao i opširnu baštinu Istočne i Zapadne Crkve. Na trećem koraku, Crkva je usmjerila pogled na Kristovo poslanje da sve narode učini njegovim učenicima. Crkva je širom otvorila ruke ka drugim religijama, ulazi u dijalog sa svijetom. Vrednuju se tragovi istine u drugim religijama, vrednuju se i čisto antropološke vrijednosti. Osim religija, Crkva želi ući u odnos i sa nereligioznima. Crkva želi omogućiti čitavoj populaciji svijeta upoznati Isusa Krista, onoga poradi kojega jesu. Crkveni oci su bili dobri apologeti. Na tom tragu ostvarujemo Pavlov poziv da obranimo svoje uvjerenje kada nas pitaju zašto vjerujemo, te obrazložiti nadu koja je u nama i vrijednost Krista. Također, crkveni oci su dobar pokazatelj za „novotarije“ koje moguće naiđu u crkveni prostor, nazovimo ga atrij. U „atriju“, filteru Crkve, tj. određenom vremenskom razmaku, smiraju i promišljanju, zaduženi za to, mogu u skladu sa crkvenim ocima promisliti, je li nešto u crkvenom duhu ili nije. Crkveni oci ne dopuštaju biti uskogrudni, niti dopuštaju odvojiti se od

Isusa Krista. Oni su poradi svoje širine naobrazbe, duha, vremena i prostora, stoga odlični pokazatelj, što je i tko je Crkva.

Sadržaj

Sažetak 1
Summary 2
Uvod 3
1. Što je to opći koncil ili sveopći sabor Crkve? 4
1.1. Drugi vatikanski koncil 4
1.1.1. Smjernice rada Koncila 8
1.1.2. Rad Koncila 9
1.1.3. Plodovi Koncila 10
1.2. Povijesni presjek razmišljanja o Crkvi 12
1.2.1. Od apostola do sv. Izidora (+ 636.) ili sv. Bede (+ 735) 12
1.2.2. Od sv. Izidora ili sv. Bede do reformacije 13
1.2.3. Od reformacije do Prvog vatikanskog koncila 14
1.2.4. Od Prvog vatikanskog do Drugog vatikanskog koncila 14
1.3. Uvodno o dokumentu dogmatske konstitucije o Crkvi: Lumen gentium 15
1.3.1. Nastanak konstitucije Lumen Gentium 16
1.3.2. Lumen gentium u odnosu sa drugim tekstovima Koncila 17
1.4. Zaključak prvog dijela rada 20
2. Prisutnost crkvenih otaca u tekstu O Crkvi 21
2.1. Prvo poglavlje: Otajstvo Crkve 23
2.1.1. Očev plan spasenja svih ljudi 23
2.1.2. Duh – posvetitelj Crkve 24
2.1.3. Slike Crkve 25
2.1.4. Crkva – Kristovo otajstveno tijelo 26
2.1.5. Crkva – vidljiva i duhovna zbilja 27
2.2. Drugo poglavlje: Božji narod 28
2.2.1. Novi savez i novi narod 28
2.2.2. Vršenje zajedničkog svećeništva u sakramentima 29
2.2.3. Osjećaj vjere i karizma u Božjem narodu 30

2.2.4. Univerzalnost ili katoličtvo jednoga Božjeg naroda 31
2.2.5. Katolički vjernici 32
2.2.6. Nekršćani 33
2.2.7. Misijski značaj Crkve 33
2.3. Treće poglavlje: Hijerarhijsko uređenje, posebice episkopat 33
2.3.1. Poziv i izbor dvanaestorice 33
2.3.2. Biskupi – nasljednici apostola 35
2.3.3. Sakramentalnost biskupa 38
2.3.4. Biskupski zbor i njegova Glava 41
2.3.5. Odnosi biskupa u biskupskom zboru 43
2.3.6. Služba posvećivanja 44
2.3.7. Služba upravljanja 46
2.3.7. Prezbiteri u odnosu prema Kristu, biskupima, prezbiteriju i kršćanskom narodu 46
2.3.8. Đakoni 49
2.4. Četvrto poglavlje: Laici 49
2.4.1. Dostojanstvo laika kao članova Božjeg naroda 49
2.4.2 Zaključak poglavlja 50
2.5. Peto poglavlje: Sveopći poziv na svetost 51
2.4.1. Opći poziv na svetost 51
2.4.2. Mnogostruki oblici svetosti 52
2.4.3. Putevi i sredstva svetosti 53
2.6. Redovnici 54
2.6.1. Evanđeoski savjeti u Crkvi 54
2.7. Sedmo poglavlje: Eshatološki značaj putujuće Crkve i njezino jedinstvo s nebeskom Crkvom 54
2.7.1. Nebeska i putujuća Crkva 54
2.8. Osmo poglavlje: Blažena Djevica Marija Bogorodica u otajstvu Krista i Crkve 60
2.8.1. Marija i Crkva 60
2.8.2. Marija kod naviještanja 60
2.8.3. Marija i Isusovo djetinjstvo 63

2.8.4. Marija poslije uzašašća 64
2.8.5. Suradnja u otkupljenju 65
2.8.6. Marija – model Crkve 66
2.8.7. Marija – model Crkve 67
Umjesto zaključka 68
Sadržaj 72
Literatura 75

Literatura

ALBERIGO G., *Kratka povijest II. Vatikanskog koncila*, KS, Zagreb, 2008.

APOSTOLSKI OCI I., ur. Balta P., Verbum, Split, 2010.

APOSTOLSKI OCI II., ur. Balta P., Verbum, Split, 2010.

BRAJČIĆ R., ZOVKIĆ M. , *Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi 1*, FTI, Zagreb, 1977.

SV. CIPRIJAN: JEDINSTVO CRKVE. EUHARISTIJA. MOLITVA GOSPODNJA, ur. Mandac M., Služba Božja, Makarska, 1987.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, u: Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, KS, Zagreb, 2008.

DUDA B., *Koncilske teme*, KS, Zagreb, 1992.

IŠTVAN M., *Drugi vatikanski koncil. Diplomski rad*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Odjel za povijest, Zagreb, 2014.

JEDIN H., *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997.

R. LARENTIN, *Bilanca koncila*, KS, Zagreb, 1971.

MATULIĆ T. i ostali, *50. obljetnica svečanog otvaranja i početka Drugoga vatikanskog koncila*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015

ŠAGI-BUNIĆ T., *Ali drugog puta nema. Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*, KS, Zagreb, 1969.